

Indledende bemærkninger

Spørgsmålet om skolens samarbejde med erhvervslivet er ikke af ny dato. Gang på gang er der i den række af love og bekendtgørelser, der er udsendt af Undervisningsministeriet, peget på dette samarbejde. I skolens undervisning vil man finde mange træk, der bekræfter skolens vilje til at tage hensyn til det praktiske liv, og der kunne nævnes talrige eksempler på bøger, der gang på gang er inde på emner af erhvervsbetonet karakter. Men det må samtidig indrømmes, at indsatsen har været mere eller mindre tilfældig, og om en bevidst bestræbelse for i de ældre klasser at sigte mod erhvervene kan der ikke med rimelighed tales.

Det er her af interesse at notere den tanke, der lå bag ved indførelsen af den *eksamensfri mellem-skole* i 1937-loven. Det hedder i lovens § 19, stk. 2, at undervisningen i mellem-skolens to sidste klasser i de fag, hvor det naturligt kan ske, afpasses med hensyntagen til børnenes fremtidige virksomhed i det praktiske liv.

Der tænkes her på de sidste to klasser i den eksamensfri mellem-skole, og det er i denne forbindelse rigtigt at understrege, at det jo var en bærende tanke i denne lov, at der - på baggrund af det erhvervsbetonede sigte, man lagde ind i den eksamensfri mellem-skole - skulle gives denne afdeling en sådan styrke, at den kunne hævde sig over for eksamensmellem-skolen. Således som denne skulle sigte mod en fortsat boglig uddannelse eller mod bestemte stillinger inden for etaterne etc., skulle den eksamensfri mellem-skole føre sine elever frem til erhvervslivets døre, og her tænkte man først og fremmest på stillinger inden for håndværk og industri.

Men de forsøg, der blev gjort på at virkeliggøre denne tanke, havde ikke den fornødne gennemslagskraft, og det samarbejde med erhvervene, der måske kunne have ført til det ønskede resultat, blev ikke iværksat. I vide erhvervskredse var man tidligere betænkelig, når talen var om at optage emner af fagligt betonet karakter på

skolens undervisningsplaner. Ofte lød det således fra erhvervsside: »Sørg for at lære børnene at læse, skrive og regne, så skal vi nok tage os af den faglige side af sagen.« Der kan næppe være tvivl om, at en del af årsagen til den eksamensfri skoles manglende evne til at fastholde eleverne må søges i den manglende kontakt mellem denne skoleafdeling og erhvervene. Kontakten sluttedes lettere, når der var tale om eksamensafdelingen, ikke blot mellem denne afdeling og den videregående undervisning, hvor perspektiv og sammenhæng ganske tydeligt trådte frem, men også mellem eksamensafdelingen og lærepladser inden for industri, håndværk og handel. Det viste sig tydeligere og tydeligere, at man i erhvervene foretrak elever, der forlod skolen med et eksamensbevis. I nogen grad skyldtes det formentlig, at man, når der foreligger et eksamensbevis, har noget at bygge på, opnår et vist kendskab til eleverne, medens man, når talen er om den eksamensfri skole, i almindelighed intet dokument har at holde sig til.

Man skal ikke i denne forbindelse komme ind på, hvilke andre årsager der var til den skævhed, der udviklede sig i skolebilledet. Men det er klart, at man i skolekredse i stigende grad førtes ind på overvejelser af, hvad man fra skolens side kunne gøre for at rette udviklingen op. I så henseende er de bestræbelser, der udfoldedes i forbindelse med betænkningen fra fællesudvalget af lærerorganisationer, karakteristisk. I 1949 vedtog hovedstyrelsen for Danmarks Lærerforening at rette henvendelse til Københavns Kommunelærerforening, Københavns Kommunelærerindeforening, Danmarks Realskoleforening og Gymnasieskolernes Lærerforening om nedsættelse af et fællesudvalg til drøftelse af den eksamensfri mellem-skoles og landsbyskolens muligheder. Dette udvalg udsendte i maj 1952 en betænkning, hvori man tog en række aktuelle problemer op til behandling. I betænkningen hedder det

bl. a. vedrørende den eksamensfri mellem-skole: »Udvalget er enig om, at der, hvis den eksamensfri mellem-skole skal hævde sig ved siden af eksamensmellem-skolen og blive den bærende skoleform inden for folkeskolen, må gives den et interessebetonet indhold gennem en stærk udvidelse af de praktiske fag med sigte på det praktiske liv, uden at skolen dog skal give fagud-dannelse.«

En hovedtanke i fællesudvalgets forslag til en ny struktur var indførelsen af hoved-skolen som erstatning for den eksamensfri mellem-skole. Hovedskolen skulle bygges oven på den femårige skole, og i dens første klasse skulle undervisningen være fælles for alle elever, og der pegedes på, at man som nye fag skulle optage engelsk, husger-ning og naturlære.

Ved overgangen til 2. klasse (13.-14. år) skulle der - på grundlag af de erfaringer, som eleverne, hjemmet og skolen havde gjort i 1. hovedskoleklasse - ske en delvis differentiering efter interesser og anlæg. Visse fag, der skulle omfatte 23 ugentlige timer, skulle dog stadig være fælles. Derud-over skulle eleverne vælge en faggruppe med i alt 10 timers ugentlig undervisning. Endelig skulle de have adgang til indtil 3 timers undervisning i frivillige fag (valgfri fag).

I 3. klasse (14.-15. år) skulle fællesfage-nes timetal indskrænkes til 19 timer; time-tallet for arbejdet i gruppen skulle uændret være 10 timer, således at der kunne blive indtil 7 timer til rådighed for undervisning i frivillige fag.

Man sagde i tilslutning hertil: »Skolen kan ikke imødekomme samfundets krav, hvis den giver alle elever en slags stan-dardiseret uddannelse, der tilmed vil hæmme den enkeltes personlige udvikling og i mange tilfælde give afsmag for skolegang.« Der blev i sammenhæng her-med stillet forslag om, at eleverne, der gik ud af 2. eller 3. hovedskoleklasse, kunne få et afgangsbetegnelse, så de i denne hen-seende sidestilledes med eksamensskolens elever.

Fremdeles var der til forslaget knyttet en redegørelse for, hvorledes man kunne gennemføre en undervisning inden for landsbyskolens område, der i så høj grad, det var gørligt, svarede til byskolernes undervisning, og endelig blev der givet en redegørelse for undervisningens indhold i de valgfri grupper.

Denne betænkning var et væsentligt bidrag til, at diskussionen om skolens forhold til erhvervene kunne gå ind i en ny fase, og den tjente for så vidt til forberedelse af de senere drøftelser. Den tilkendegav klart, at der inden for lærerorganisatio-nerne var forståelse for nødvendigheden af en mere konstruktiv indsats. Årene mellem 1952 og 1958 prægedes imidlertid i så høj grad af diskussionen om skolens ydre rammer, at der blev mindre plads til en drøftelse af skolens indhold, og der kom derfor ikke for alvor gang i diskus-sionen, før skoleloven var vedtaget. Man kan sige, at fra det øjeblik blev aktiviteten særdeles levende. En række betydnings-fulde større møder fandt sted. Der skal her nævnes mødet på Arbejdsgiverforenin-gens ejendom Egelund den 20. og 21. sep-tember 1958. Her drøftede repræsentan-ter for en lang række institutioner, kom-missioner, udvalg og organisationer, der på den ene eller anden måde beskæftigede sig med spørgsmålet om skole og erhverv, hvad der kunne gøres for at etablere et fastere samarbejde. Dette kontaktmøde efterfulgtes kort tid senere af et stort møde arrangeret af De samvirkende Fagfor-bund i Folkets Hus. Hovedparten af del-tagerne var her fagforbundsledere, men også skolen var stærkt repræsenteret.

Erhvervenes Skoleudvalg, der var ble-vet nedsat på initiativ af daværende under-visningsminister Julius Bomholt i 1955, trådte sammen kort tid efter skolelovens vedtagelse, og dette møde efterfulgtes af kontakter mellem læseplansudvalget og ar-bejdsmarkedets to parter. Arbejdsgiverfor-eningen tog således initiativet til nedsæt-telse af et snævert udvalg. Dette udvalg kom til at bestå af arbejdsgiverrepræsen-

tanter, men også fagbevægelsen og funktionærernes organisation blev repræsenteret i udvalget. Ved en del møder mellem dette udvalg og det underudvalg inden for læseplansudvalget, der beskæftigede sig med 8. og 9. skoleårs problemer, har man nærmere drøftet enkeltheder med hensyn til indhold og udformning af undervisningsstoffet i de pågældende skoleår. På samme måde nedsatte fagbevægelsen et mindre udvalg, der ligeledes har forhandlet med læseplansudvalget. Herudover har læseplansudvalget haft lejlighed til at høre synspunkter fremført af andre sagkyndige, repræsenterende organisationer og institutioner, der arbejder med de herhenhørende problemer.

I denne sammenhæng ønsker udvalget at understrege nødvendigheden af en fortsættelse og udbygning af det indledede samarbejde mellem skole og erhverv. Det må anses for vigtigt, at de drøftelser, der er ført på et centralt plan, følges af lokale forhandlinger mellem de to parter.

Fremdeles har læseplansudvalget været i forbindelse med det interministerielle kontaktudvalg, der har den opgave at stille forslag vedrørende koordineringen af de uddannelser, der henhører under Undervisningsministeriet, Handelsministeriet, Arbejdsministeriet og Forsvarsministeriet. Enkelte af de forslag, som læseplansudvalget, medens arbejdet har stået på, har tilstillet myndighederne, er over for vedkommende ministerier støttet af det pågældende kontaktudvalg.

Det er på denne måde lykkedes læseplansudvalget at indsamle en række oplysninger, der sammen med den forsøgsundervisning, en række skoler har gennemført i løbet af de sidste år, har kunnet tjene som vejledning ved udarbejdelsen af planer for den fagligt betonedede undervisning, der i henhold til loven kan tages op i 7., 8. og 9. skoleår.

Lovens bestemmelser herom finder man i § 17, stk. 3. Det hedder om undervisningen i 7. skoleår:

»I fag, hvor det naturligt kan ske, skal undervisningen afpasses under hensyntagen til børnenes fremtidige virksomhed i det praktiske liv og deres fortsatte uddannelse. Ved optagelse af valgfri fag ved siden af de obligatoriske og ved bestemmelser i undervisningsplanen for de enkelte fag kan undervisningen efter stedlige ønsker og behov tilrettelægges under hensyntagen til børnenes evner, anlæg og interesser.«

Der er her peget på muligheden af allerede på dette trin at tage en fagligt betonet undervisning op. I almindelighed vil det ikke være at anbefale, at man sætter for stærkt ind i denne klasse. Det er naturligt, at man i forbindelse med bestemmelsen om valgfri fag opstiller muligheder for, at f. eks. elever, der ikke følger det andet fremmedsprog og matematik, kan få udvidet sløjdundervisning el. lign., men med de krav, der er lagt hen til undervisningen i 7. skoleår, vil der næppe i almindelighed blive plads til, at man kan optage særlige timer med fagligt betonet undervisning på planen. For 7. skoleår må indsatsen knyttes nær til den grundlæggende erhvervsorientering, der efter loven skal gives i denne klasse, jf. kap. 26.

I § 17, stk. 4, hedder det:

»I 8. og 9. skoleår videreføres undervisningen efter de for undervisningen i 7. skoleår foran fastsatte retningslinjer og med særligt henblik på at forberede elevernes overgang til almen eller faglig ungdomsundervisning. Der kan efter nærmere af undervisningsministeren givne regler og under hensyntagen til de stedlige undervisningsmæssige muligheder foretages en deling i linjer, der tager sigte på elevernes fremtidige virksomhed inden for erhvervslivets forskellige grene, uden at der dog må meddeles en egentlig faglig undervisning.«

Der er grund til at understrege nogle punkter i forbindelse med ovennævnte bestemmelser. For det første, at der ikke er pålagt kommunerne *pligt* til at foretage linjedeling. Det hedder, at man *kan* gøre det, ikke at man *skal*. For det andet fremhæves, at der skal tages hensyn til de sted-

lige undervisningsmæssige muligheder. For det tredje understreges det, at der ikke må gives en egentlig faglig undervisning, men at undervisningen i almindelighed må sigte imod erhvervslivets forskellige grene.

Der er ved disse bestemmelser givet meget vide rammer for, hvorledes arbejdet kan gribes an, og det kan forventes, at der vil blive tale om meget varierende udformninger af undervisningen i 8. og 9. skoleår.

Udvalget er ganske klar over, at den kommende tids udvikling på dette område vil få en forsøgsmæssig karakter. Selv om der forskellige steder i landet har været gennemført en undervisning i 8.-9. skoleår, der har kunnet tjene til orientering, er det på den anden side rigtigt, at de mangfoldige problemer, der knytter sig til dette område, endnu ikke har kunnet klargøres på en sådan måde, at der kan udledes helt sikre retningslinjer for, hvordan arbejdet skal gribes an. Den undervisning, der har været gennemført for disse klassetrin i løbet af de sidste 10 år, kan stort set opdeles i følgende kategorier:

I. Klasser med linjefag.

I dette tilfælde går børnene fra 7. skoleår ind i 8. klasse, hvor de har et bestemt antal fælles timer i almene fag, medens de erhvervsbetonede fag deles i grupper.

Eksempel:

Almene fag	22 timer
Linjefag (sigtende mod håndværk og industri, handels- og kontorvirksomhed, huslige erhverv m. v.)	12 »
<hr style="width: 100%; border: 0.5px solid black;"/>	
I alt 34 timer	

II. Klasser med valgfri fag.

Særegent for denne type er, at børnene i 8. klasse får et antal timer i en almen fagkreds. Ud over denne tilbydes der dem en række valgfri fag, hvoriblandt erhvervsbetonede fag findes.

III. Klasser, der både har liniefag og valgfri fag.

Denne løsning bygger på, at eleverne ud

over den almene fagkreds vælger en linje, men derudover har mulighed for at optage valgfri fag på deres program.

Eksempel:

Almene fag	22 timer
Linjefag (sigtende mod håndværk og industri, handels- og kontorvirksomhed, huslige erhverv m. v.)	9 »
Valgfri fag	3 »
<hr style="width: 100%; border: 0.5px solid black;"/>	
I alt 34 timer	

IV. En fjerde type er den skole, hvor der med udgangspunkt i linjedeling dannes helt nye klasser.

Der skal knyttes nogle bemærkninger til hver enkelt af typerne.

ad I.

Denne type vil kunne anvendes såvel ved mindre som ved større skolevæsen. Drejer det sig om skoler med blot én 8. klasse på f. eks. 20 elever, vil der kunne blive tale om opdeling i et par grupper med ca. 10 i hver. Hvis skolen har to 8.-klasser (9.klasser), vil der kunne blive tilbud om et større antal grupper med linjefag, ligesom tallet på elever i hver af grupperne vil kunne blive større.

ad II.

Denne type vil kunne tages i brug ved skolevæsen af vidt forskellig størrelse, idet valgmulighederne selvsagt vil stige med skolens elevtal. Som ved de andre typer opstilles der en gruppe almene fag, og derefter giver man inden for de tilbud, det er muligt at opstille, eleverne og deres forældre adgang til at vælge.

ad III.

Denne form er et kompromis imellem type I og II, og den forudsætter, at der er et betydende elevtal at operere med.

ad IV.

Det samme gælder denne type. Når der skal deles i samtlige fag, må der selvsagt oprettes flere klasser.

Om samtlige typer kan siges, at de vil kunne opfylde lovens bestemmelser, og de giver alle grundlag for, at der kan gives en undervisning med sigte mod erhvervslivets forskellige grene.

Udvalget er af den opfattelse, at det vil være rigtigst at åbne mulighed for anvendelse af de her nævnte løsninger, og ønsker i tilslutning hertil at fremføre et par principielle synspunkter:

De elever, der søger videreuddannelse i 8. og 9. skoleår, opnår derigennem kvalifikationer, og det vil her være naturligt at minde om, at hverken eksamensmellernskolen eller realklassen har et bestemt erhvervmæssigt sigte. De giver en almen uddannelse. På samme måde giver en tilfredsstillende gennemført skolegang i 8. og 9. klasse eleverne gode almene forudsætninger for at gå ud i samfunds- og erhvervslivet. Udvalget må derfor mene, at der almindeligvis ikke ved bedømmelsen af elever, der har gennemgået disse klasser, bør skelnes imellem dem, der har valgt ét sæt: linjefag eller valgfrit fag, og dem, der har truffet bestemmelse om et andet. Det kunne medføre en uheldig reaktion fra erhvervenes side. Det må anses for u hensigtsmæssigt, at der opstår en udvikling, hvorved f. eks. industrierhverv foretrækker eller ligefrem stiller som betingelse, at elever, man antager i lære, skal have gennemgået en håndværks- og industrilinje, og det ville ligeledes være betænkeligt, om handels erhvervene ville lægge afgørende vægt på, om eleverne, de antager, er udgået fra den handelsbetonede eller fra en anden linje.

Man kunne, om en sådan udvikling fandt sted, derved komme til at anbringe eleverne i »båse« på et tidspunkt, hvor de slet ikke er modne til at træffe et erhvervsvalg,

og det er netop en afgørende betragtning, at erhvervsvalget ikke må fremskyndes.

Hvis man vælger type II - kombinationen af almene fag og valgfri fag - sikrer man muligheden for en vis linjedeling samtidig med, at man undgår for stærke bindinger. De kombinationsmuligheder, der opnås gennem de valgfri fag, giver ofte anledning til, at der kan tages større hensyn til den enkelte elevs forudsætninger, hans interesser, evner og anlæg. Samtidig dermed vil man formentlig opnå, at de øgede valgmuligheder giver grundlag for en større indsats fra elevernes side og derved for en mere udbytterig undervisning.

Disse synspunkter deles i overvejende grad af erhvervene, der over for udvalget stærkt har understreget ønsket om det almene erhvervsorienterede sigte. Man har her dels anført den betragtning, at det - som fremhævet ovenfor - er for tidligt at sætte eleverne ind i en bestemt uddannelsesretning, dels understreget det betydningsfulde i, at man ved denne erhvervsbetonede undervisning ikke alene sigter imod lærlingepladser, men også imod de muligheder, der knytter sig til de ikke-fag-tørtes uddannelser.

Uden at ville fastslå den i tilknytning til type II foreslåede løsning som den eneste rette har man fundet det hensigtsmæssigt at belyse de muligheder, den rummer, og man ønsker at gøre opmærksom på, at den ikke udelukker, at man fra skolens side kan pege på særligt ønskværdige fagkombinationer for de elever, der har ganske bestemte planer eller ønsker. Her må man tage de aftaler, der træffes mellem folkeskolen og tilstødende skoleformer, i betragtning (se side 244 ff.).

Fagene

Som anført er der ved type II talte om en kombination af almene og valgfri fag. Det er vanskeligt at fastsætte nøjagtige time-

tal for de to kategorier af fag, og det må påregnes, at grænsen mellem dem i det hele vil være flydende.

Fag, der nogle steder befinder sig i den valgfri gruppe, vil andre steder være at finde i den almene fagkreds.

Følgende fag bør efter udvalgets opfattelse komme i betragtning ved fastsættelsen af den *almene fagkreds*:

Dansk med litteratur. Skrivning, udfyldning af blanketter. Regning (og evt. matematik), herunder regnskabsføring. Orientering: Historiske, geografiske, biologiske emner, erhvervsorientering, arbejds- og erhvervslære, samfundskundskab og familiekundskab. Kristendomsundervisning. Legemsøvelser.

Under de *valgfri fag* vil en lang række fag og fagområder kunne anføres. Nogle steder vil det være muligt at opstille en betydelig række af fag, hvorimellem eleverne kan vælge. Andre steder vil der på grund

af ringe elevtal kun blive en stærkt reduceret kreds af tilbud. Udvalget tillægger det imidlertid afgørende vægt, at man også i disse tilfælde undgår udelukkende at tilbyde valgfrit fag, der kun peger mod ét bestemt erhverv.

Som muligheder inden for de valgfri fag fremhæves:

Praktisk arbejde (værkstedundervisning, sløjd m. v.), håndarbejde, husgerning, maskinskrivning, engelsk, tysk, historie, geografi (med erhvervsgeografi og geologi), biologi, matematik, regnskabsføring for viderekomne (9. klasse), naturlære, landbrugsbetonede emner, formning, sang legemsøvelser.

I det følgende skal der kort redegøres for nogle synspunkter vedrørende de to fagkredse.

Den almene fagkreds.

Der er i denne fagkreds inddraget discipliner, som man i alle erhvervskredse er interesseret i, samtidig med, at de ud fra almene og pædagogiske synspunkter er stærkt begrundede. Det gælder således matematik og regnskabsføring, der begge tænkes tilknyttet undervisningen i regning. Endvidere gælder det udfyldning af blanketter og forretningspapirer samt, sidst men ikke mindst, hele den fagkreds, der er samlet under Orientering.

I de kapitler, der omhandler dansk samt regning og matematik, er medtaget afsnit om undervisningen i 8. og 9. klasse. **Idet** der henvises hertil, skal understreges, at udvalget anser det for meget hensigtsmæssigt, at arbejdet i dansk og regning lægges sådan til rette, at øvelserne indgår i sammenhæng med undervisningen i andre fag i det omfang, det er muligt. Der kan her peges på et samarbejde mellem dansk og regning og orienteringsfagene. Alle bestræbelser for, at dansk- og regneundervisningen kan få plads i sammenhæng med de praktiske fag, værkstedundervisning, ma-

skinskrivning m. v., må støttes. Det må anses for meget væsentligt, om træningen i dansk og regning kan indgå som et naturligt led i et arbejde med en bestemt praktisk hensigt. Der skal i denne forbindelse gøres et par bemærkninger vedrørende de discipliner, der er medtaget under regning og skrivning.

1. *Regnskabsføring* (tages op i tilslutning til faget regning).

Formålet med regnskabsføring er dels at give eleverne forståelse af den værdi, det har at have orden i sine pengesager, dels at lære dem sådanne enkle former for regnskabsføring, som enhver kan have nytte af i sit daglige liv.

Det **vil** være naturligt at begynde med regnskaber for enkelte personer, f. eks. en skoleelev, en lajrling og en husmoder.

I 8. klasse bør eleverne lære at føre en kassebog for såvel indtægter som udgifter og specifikationer af udgiftssiden i enkeltkolonner. Dernæst bør de lære at opstille et

budget samt at afslutte et regnskab for uge, måned eller år.

Små regnskaber (med bilag) for arrangementer som juleindsamlinger, skolekomedier og skolerejser samt foreninger bør indøves.

I tilknytning til øvelserne i regnskabsføring gennemgås afbetalingsproblemer samt opsparingens værdi og pengeinstitutternes virksomhed med indlån og udlån.

Dette vil være et godt grundlag for undervisningen i 8. klasse. I 9. klasse fortsætter man efter samme retningslinjer, men opgaverne bør være vanskeligere og mere komplicerede. Man tilstræber igennem hele undervisningen at fremkalde den regnskabsforståelse, der kan have så stor betydning for den enkelte borger, ganske uanset hans erhvervsmæssige placering, og som samtidig kan danne en god basis for den egentlige forretningsbogføring.

Det vil være naturligt, at man såvel i 8. som 9. klasse arbejder med regneopgaver, der hentes fra forskellige slags forretninger. Ved udregninger og opstillinger af notater og regninger får eleverne et vist kendskab til de pågældende brancher.

Af værdi vil det være, om opgaverne tilrettelægges således, at eleverne selv indhenter oplysninger, f. eks. om priser på de pågældende varer etc.

2. Udfyldning af blanketter, forretningspapirer m. v. (i forbindelse med skrivning),

For alle elever vil det være af værdi, om de opøves i at benytte dagliglivets blanketter, som alle har brug for at kende til. De opgaver, der løses, skulle gerne belyse og føre ind i en række af dagliglivets (også det daglige forretningslivs) forhold. Der kan her være tale om blanketter og formularer, der anvendes i forbindelse med postvæsenet og DSB, men også en del af de blanketter, der anvendes i det private erhvervsliv, vil kunne anvendes med fordel. Det vil herunder være naturligt, at man med eleverne gennemgår brevskrivning og herunder ikke mindst, hvorledes ansøgning

ger udformes. I så vid udstrækning som muligt bør de pågældende opgaver løses i forbindelse med maskinskrivning.

3. Orientering.

I de timer, der afsættes til denne faggruppe, behandles emner af historisk, geografisk og biologisk karakter, endvidere erhvervsorientering, arbejds- og erhvervs-lære, samfundskundskab samt familiekundskab.

Der henvises her til de vejledende forslag, der er stillet i kapitlerne om historie, geografi, biologi samt familiekundskab. Ud over dette ønsker udvalget at anføre:

På grundlag af de drøftelser, der er ført, og de erfaringer, der foreligger fra andre lande, anbefales, at man tager sit udgangspunkt for behandling af disse emner i problemer hentet fra det praktiske liv. Det er en kendsgerning, at mange af børnene i de her omhandlede aldersklasser i meget høj grad er optaget af spørgsmål knyttet til den tilværelse, som de snart skal gå ud i. I så høj grad, det er muligt, bør denne undervisning knyttes til praktiske discipliner hentet fra den valgfri faggruppe, ligesom man, hvor lejlighed gives, bør knytte forbindelsen mellem virksomhedsbesøg, erhvervspraktik og den her omhandlede emnekreds. Endvidere må der være et samarbejde mellem denne faggruppe og dansk og regning, således som det er påpeget ovenfor. En sådan sammenkædning vil efter udvalgets opfattelse kunne styrke interessen for dansk og regning.

Udvalget mener ikke, at man bør tilstræbe en gentagelse af den undervisning, man har haft i historie og geografi m. v. i den obligatoriske del af hovedskolen, men at man bør beskæftige sig med disse fag i nøje relation til de emner, man henter ind i undervisningen fra arbejdspladserne. Der opstår herved mange og rige muligheder for en syntese af det fagligt betonedede og det almene, og det ligger udvalget stærkt på sinde at understrege det vigtige i, at der hos eleverne skabes interesse for fordybelse i

de problemer, der tages op, så de får lyst til på egen hånd at arbejde videre med dem.

Det er selvsagt ikke gørligt at opstille en udførlig fortegnelse over egnede undervisningsemner, men der kan her eksempelvis peges på nogle foreliggende muligheder.

a. *Arbejdets historie.*

Her fremhæves væsentlige træk i den udvikling, der er foregået, siden menneskene tog de første redskaber i brug; dette giver eleverne anledning til at se historiens forløb ud fra nye synspunkter, og det vil herunder være muligt at bibringe eleverne forståelse af afhængigheden mellem forskellige lande og folkeslag. Det er klart, at man, stillet over for dette vældige stof, særlig må interessere sig for betydningsfulde afsnit (hentet fra opfindelsernes, opdagelsernes og verdenshandelens historie).

b. *Opgaver fra arbejdspladserne.*

Det vil her være muligt at fremdrage en række emner, der i almindelighed vil være af interesse for de unge, der søger ud i erhvervene. Fra industri og håndværk kan f. eks. inddrages følgende spørgsmål: *Industriens og håndværkets samfundsmæssige betydning, arbejdsgangen på en fabrik* (man følger produktionen fra det øjeblik, ordren på en vare indløber, til varen kan leveres), *automatisering, rationalisering, arbejderbeskyttelse, samarbejdets betydning (klimaet på arbejdspladsen), arbejdsdelingen, ansvar og pligter, løn og lønformer* m. v.

c. På samme måde vil der kunne hentes opgaver fra *handelens områder*. Man har fra handelens side peget på det betydningsfulde i, at man giver de unge, der søger deres erhverv inden for handelen, en bred orientering om emner som *handelens opgaver i samfundet, den færdige vare og handelslivet, hande-*

lens betydning for befolkningens levevilkår.

Det vil herunder være af værdi, at man beskæftiger sig med de problemer, der knytter sig til *den moderne reklame*, og undersøger såvel den handlendes som forbrugers interesser.

d. Fra *landbrugerhvervet* vil det være naturligt, om man i store træk behandler *det moderne landbrugs vilkår, produktions- og afsætningsforhold, dets samfundsmæssige betydning, dets mekanisering* osv.

På lignende måde kan der hentes emner fra andre erhvervsgrene. Såvel *søfarten* som *fiskeriet* afgiver gode muligheder.

For alle erhvervs vedkommende må det være af betydning, at de unge i løbet af 8. og 9. skoleår stifter bekendtskab med en række af de råvarer, der bruges inden for erhvervene, deres oprindelse, bearbejdelse og samfundsmæssige betydning. Det vil være naturligt at behandle vigtige råstoffer som *kul, olie, jern og stål, andre metaller, tømmer, trævarer, gummi, bomuld, uld, nærings- og nydelsesmidler*, og der er i tilslutning til gennemgangen af disse emner god anledning til at komme ind på *erhvervsgeografiske problemer*, idet man, hvor lejlighed gives, gennemgår de regioner, inden for hvilke råstofferne forekommer.

Det må anses for vigtigt, at der fremstilles et godt hjælpemateriale, der kan lægges til grund for undervisningen. En mekanisk indlært viden må der advares imod. I hvert fald må man lægge vægt på, at de emner, man tager op, får et så aktuelt og levende præg som overhovedet muligt. Ved tilrettelæggelsen af arbejdet må man på ethvert tidspunkt klargøre sig elevernes forudsætninger og modenhed. Kun ved, at man tillemper det brogede og mang-

foldige stof, der her er tale om, til elevernes niveau, bliver det muligt at gennemføre undervisningen på den rigtige måde.

Udvalget er klar over, at der ikke kan ofres lige megen tid på alle de her nævnte

og andre emner, men det er heller ikke det afgørende. Større vægt må der lægges på, at elevernes interesser vækkes, at de sættes i gang med selvstændigt at interessere sig for spørgsmålene.

Valgfri fag.

En række af de fag, der er nævnt under denne gruppe, hører til hovedskolens almindelige fagkreds, og der er derfor i kapitlerne om de pågældende fag gjort rede for, hvorledes undervisningen kan tages op på disse klassetrin.

Enkelte af de valgfri fag ligger uden for folkeskolens normale fagkreds, hvorfor de her skal omtales kort.

1. Maskinskrivning.

Der undervises efter blindskriftsystem, og i 8. klasse gennemgås ordøvelser, sætningsøvelser, opstilling af breve og udskrift på konvolutter. Indholdet af øvelserne bør i så høj grad som muligt være i nær kontakt med det øvrige stof, der gennemgås i klassen. Ikke mindst vil det være naturligt at opbygge et samarbejde mellem maskinskrivning og dansk.

I øvrigt peges på maskinskrivningens almene værdi, der gør det ønskeligt, at så mange som muligt får tilbud om undervisning heri.

2. Praktisk arbejde (værkstedundervisning, sløjd m. v.).

I den forsøgsprægede undervisning, der har været gennemført i folkeskolens ældste klasser forskellige steder i landet i de senere år, har der været optaget praktisk arbejde - hyppigt under navnet værkstedundervisning - på undervisningsplanerne i forbindelse med en linje, der sigtede mod håndværk og industri. Et stort antal elever har med interesse fulgt den undervisning, der på denne måde blev dem tilbudt.

Udvalget anser det for en selvfølge, at der i den kommende tid overalt gives eleverne i 8. og 9. klasse lejlighed til at deltage i varierende former for praktisk arbejde.

Under overvejelserne af indholdet af den fremtidige undervisning på dette område er udvalget nået til den opfattelse, at det foreliggende erfaringsgrundlag er for spinkelt til, at der kan gives en detaljeret plan for indholdet af og rammerne om undervisningen.

Udvalget er af den opfattelse, at der snarest gennem et samarbejde mellem skole og erhverv som forsøg må iværksættes en undervisning, hvorved man får mulighed for at gøre de fornødne erfaringer, således at resultaterne deraf kan sammenfattes i særlige vejledninger.

Man har derfor fundet det rigtigst her at nøjes med at angive de hovedsynspunkter, der må anlægges over for værkstedundervisningen i alle dens former.

1. Den praktiske undervisning må have et bredt sigte. En indsnævring af den, hvorved den udelukkende ville forberede til enkelte fag eller faggrupper, må undgås.

2. Det er en forudsætning, at den praktiske undervisning, uanset det almene sigte, må udføres tidssvarende og fagmæssigt korrekt.

3. Ved tilrettelæggelsen af arbejdet må tidssvarende principper anvendes, og der bør lægges vægt på, at eleverne lærer selvstændigt at forberede og udføre deres arbejde.

4. Hvor forholdene gør det muligt, bør man ved undervisningen tage sit udgangspunkt i produkter, der forekommer i hver-

dagen, frembragt enten håndværksmæssigt eller industrielt.

5. I det omfang, det er muligt, bør eleverne sættes i gang med at analysere produkterne og undersøge, hvorledes de er frembragt. Dette i forening med, at eleverne bliver fortrolige med forskellige almindeligt anvendte værktøjer og redskaber, hvorved de får lejlighed til at bearbejde materialerne og for sig selv og kammeraterne at illustrere arbejdsoperationer, der tjener produktive formål, skulle danne et godt grundlag for en værkstedsundervisning med et mod erhvervene rettet bredt sigte.

Den praktiske undervisnings almene sigte bør underbygges gennem samarbejde med skolens andre fag. Der tænkes her først og fremmest på dansk og regning, der naturligt indgår som støttefag, men der tænkes også på orienteringsfagene. Hvis de synspunkter, der er anført på side 239 f., lægges til grund for orienteringsfagene, er der gode muligheder for kontakt mellem discipliner inden for denne faggruppe og den praktiske undervisning.

3. Landbrugsbetonede emner.

Fra landbrugets side er der givet udtryk for ønsket om, at visse landbrugsbetonede emner uddybes noget mere. Der kan her nævnes følgende:

Under Danmarks *geologi* lægges der

vægt på den praktiske jordbrugslære. I faget *biologi* gives der i tilslutning til planteanatomi og plantefysiologi kendskab til kulturplanternes oprindelse og forædling, planteavlfsforsøg, landbrugsplanternes dyrkning og opbevaring samt ukrudtsplanter. Endvidere husdyranatomi, husdyrfysiologi, husdyrholdets udvikling og avlsforanstaltninger, fodringsslære samt husdyrenes røgt og pleje.

I tilslutning til undervisningen i *naturlære* eller til *værkstedsundervisningen* gennemgås forbrændingsmotoren (evt. kan dette ske ved besøg på en af de landbrugsfaglige skolars maskinhaller).

De emner, der inden for *kemien* har særlig betydning for landbruget, behandles. Det elementære kemiske tegnsprog indøves.

I forbindelse med undervisningen i regnskabsføring behandles problemer hentet fra landbruget. Det anbefales her, at man afslutter med indøvelse af enkel budgetlægning for en landbrugsbedrift (bl. a. med henblik på forståelse af bedriftsplanlægning).

I *sprogundervisningen* bør man, hvor lejlighed gives, læse tekster, hvori forekommer landbrugsfaglige glosser.

Det skal understreges, at de her nævnte emner må opfattes som supplement til de fag, hvortil emnerne knyttes. Emnerne indgår alle som en del af de respektive fag.

Timeplaner

Som tidligere anført finder udvalget det vanskeligt at fremsætte præcise planer om fagene og deres timental, netop under hensyn til de højst forskelligartede forudsætninger fra egn til egn. Særlige problemer knytter sig til de valgfri fag. Udvalget er af den opfattelse, at der - hvis valgfri fag (linjefag) skal indgå i undervisningen med en vis vægt - må sikres dem et vist timental på undervisningsplanerne. Dette forhold

må bl. a. ses i sammenhæng med overgang fra folkeskolen til fortsat uddannelse. Det er også nødvendigt, at grundlaget for eventuelle prøver er nogenlunde ensartet for de enkelte fags vedkommende.

Det vil være rimeligt, om man normalt lægger undervisningen til rette på en sådan måde, at der i begge årene læses bestemte timental på de to klassetrin, men der vil intet være til hinder for, at man - om de

praktiske forhold skulle rimeliggjøre det – i løbet af ét år læser det antal timer, der er ansat for de to års undervisning i det pågældende fag (f. eks. maskinskrivning).

Nedenfor peges der på en efter udvalgets opfattelse rimelig fordeling af timetallet på den almene fagkreds og nogle vigtige valgfri fag, idet det samlede ugentlige timetal foreslås ansat til 34 timer:

1. Den almene fagkreds.

	Antal timer	
	8. kl.	9. kl.
Dansk med litteratur	6	5
Skrivning, udfyldning af blanketter ..	1	0
Regning (og evt. matematik), herunder regnskabsføring	6	5
Orientering: Historiske, geografiske, biologiske emner, erhvervsorientering, arbejds- og erhvervslære, samfundslære, familiekundskab	7	6
Kristendomsundervisning	1	1
Legemsøvelser	3	3
	24	20

2. Vigtige valgfri fag.

	Antal timer		
	8. kl.	9. kl.	I alt
Praktisk arbejde (værkstedsun- dervisning, sløjd m. v.)	4-6	4-6	8-12
Husgerning	4	4-6	8-10
Håndarbejde	2	4	6
Engelsk	3-4	3-4	6-8
Tysk	3-4	3-4	6-8
Maskinskrivning	2-3	3	5-6
Geografi } hvortil evt. knyttes Naturlære } landbrugsfagl. em- Biologi } ner, jf. bmk. s. 242	4-6	4-6	8-12
Regnskabsføring for videre- komne		2	2
Matematik	3-4	3-4	6-8

Selv om det bør tilstræbes, at de valgfri fag, som eleverne får på deres skema, har en vis vægt og en indbyrdes organisk sammenhæng, finder udvalget det ønskeligt, at der også kan medtages fag eller discipliner med et lavere timetal som f. eks. formning, sang og samaritergerning.

Ved den praktiske tilrettelæggelse af timeplanerne melder der sig helt andre problemer end ved skemalægning i almindelig-

hed. Løsningen af problemerne afhænger i vid udstrækning af de lokale forudsætninger. Dersom skoler arbejder sammen, så elevtallet har en passende størrelse, jf. bemærkningerne side 249 ff., vil antallet af valgmuligheder øges.

Når det er besluttet, hvilke valgfri fag der kan tilbydes, er det en sædvanlig fremgangsmåde, at forældrene over for skolen på særlige blanketter tilkendegiver, hvilke fag den pågældende elev ønskes undervist i. Ofte går der forud for tilmeldingen drøftelser, hvorunder forældre, elever og lærere når til klarhed over, hvilke fag det vil være mest hensigtsmæssigt at foretrække.

Det vil selvsagt jævnlige ske, at enkelte af de tilbudte valgfri fag får for ringe tilslutning, hvorfor de må udgå og andre fag (rir. 2-fagene på ønskelisten) indtræde i stedet.

Ved tilrettelæggelsen af arbejdet spiller også holdenes størrelse en rolle. Det bør være en forudsætning for, at der kan oprettes et hold til et valgfrit fag, at elevtallet normalt er mindst 7.

Med hensyn til de klasser, hvori der undervises til *teknisk forberedelseksamen*, bemærkes, at timeplanerne her må opfylde kravet om et stort timetal i regning og matematik samt i naturlære (jf. bemærkningerne side 247).

På grundlag af den hidtidige forsøgsprægede undervisning har man opstillet nedenstående plan, men det må bemærkes, at forskydninger i timefordelingen kan finde sted under hensyntagen til elevernes forudsætninger.

	8. kl.	9. kl.
Dansk, herunder litteratur og emner hentet fra samfundslivet	7	6
Regning og matematik	8	10
Naturlære	6	6
Engelsk	3	4
Tysk	3	2
Kristendomsundervisning	1	1
Andre fag, herunder orienteringsfag og legemsøvelser	6	5
	34	34

Forholdet mellem 8.-9. klasse og andre uddannelser

Adgangen til erhvervene

I forbindelse med elevernes valg af fag og kombinationsmuligheder er det nødvendigt, at skolen udfolder et betydeligt oplysningsarbejde over for både elever og forældre. Skolen må herunder oplyse, hvilke fag man bør vælge med henblik på bestemte videre uddannelser. Det drejer sig her om teknisk forberedelseksamen, som vil få en særlig omtale, og det drejer sig om forbindelsen til handelsskolen. Medens folkeskolen og handelsskolen hidtil lokalt har truffet aftaler, er der nu fra centralt hold gennemført regler for, hvorledes overgangen finder sted, og hvilken vægt der må tillægges undervisningen i 8. og 9. klasse.

Det er af stor betydning, at der er en god forbindelse mellem undervisningen i 8.-9. klasse og tilstødende undervisningsformer. På forskellig måde har udvalget søgt at tilrettelægge et sådant samvirke, og der er på en række områder nået mærkbare resultater. Der skal i det følgende gives oplysning herom. I nogle tilfælde kan man pege på, hvilke fagkombinationer man bør vælge i 8. og 9. skoleår for at være så vel rustet som muligt til at fortsætte i en højere uddannelsesinstitution.

Forholdet til handelsskolen. Der gælder her følgende af interesse for elever i 9. klasse:

Dersom en skole for handelslærlinge kun giver undervisning på kursus til handelsmedhjælpereksamen uden fremmede sprog, kan lærlinge, der er udgået af skolen med afgangsbrev fra 9. klasse - uanset om de har læst noget fremmedsprog - optages direkte i 2. klasse på dette kursus. Elever fra 8. klasse, der møder med særlig gode kundskaber, vil eventuelt kunne optages i samme klasse på kursus, når handelsskolen efter en prøve af deres modenhed og kundskaber skønner, at de vil kunne følge undervisningen.

På kursus til handelsmedhjælpereks-

amen med ét fremmedsprog - dvs. engelsk efter den gældende ordning - optages i 1. klasse lærlinge, der har afgangsbrev fra 9. klasse (med engelsk). Elever fra 9. klasse bliver herved sidestillet med elever, der har jævne karakterer i det skriftlige fremmedsprog ved realeksamen. Det er dog en forudsætning for optagelse på dette kursus, at 9. klasse er afsluttet med et resultat, som efter handelsskolens skøn er tilstrækkeligt til, at eleverne må forventes at kunne følge undervisningen. Det må i almindelighed anses for ønskeligt, at elever som sigter mod optagelse på dette kursus, i 8. og 9. klasse får 4 timers egentlig undervisning i engelsk.

Der er altså ikke i almindelighed ved overgang fra folkeskole til handelsskole tale om en afkortelse af uddannelsestiden inden for handelsskolen, men der er fra handelsskolens side givet indrømmelser i forbindelse med elevernes optagelse.

Om forholdet mellem *folkeskolen og teknisk skole* gælder lignende almindelige synspunkter. Der vil normalt ikke kunne forventes nogen afkortelse af den teoretiske undervisningstids længde, men man vil ved undervisningen tage hensyn til elevernes standpunkt, hvad enten overgangen sker fra 8. eller 9. klasse. Det er indlysende, at elever, som har ønske om at gå ind i håndværk eller industri, bør have mulighed for at vælge praktisk arbejde (værkstedundervisning, sløjd m. v.).

Fra *landbrugets* side har man peget på det ønskelige i, at der kan gives unge med interesse for landbrug mulighed for at vælge fag og fagområder, der har betydning i dette erhverv. Det drejer sig her om følgende discipliner: botanik, zoologi, praktisk fysik og kemi, planteavl, husdyrbrug, motorlære, landbrugsmaskinlære, driftsplanlægning. Der er hermed fra landbrugets side givet en anvisning på, hvorledes en linje, der sigter imod landbrugserhvervet, kan bygges op. Det må antages, at en

uddannelse ud over den undervisningspligtige alder, der tager hensyn til disse ønsker, vil have til følge, at de unge lettere vil kunne gå ind i den fortsatte landbrugsfaglige uddannelse, hvad enten denne sker på egne kursus eller på landbrugsskoler.

Under drøftelsen af undervisningen i de særlige *husligt betonedede fag*, håndarbejde og husgerning, har udvalget haft opmærksomheden henvendt på den betænkning, der er afgivet af Fællesudvalget for unge Pigers huslige Uddannelse. Uden at det er muligt klart at formulere, hvorledes en uddannelse, der er opbygget på den almene fagkreds af husgerning og håndarbejde som valgfri fag, kan indgå i den samlede huslige uddannelse, må det anses for givet, at der vil være tilvejebragt et særdeles godt grundlag for deltagelse i en fortsat erhvervspræget huslig uddannelse. Der henvises her til fællesudvalgets forslag til en almen huslig uddannelse, der tænkes gennemført som en 2-årig uddannelse bygget oven på den obligatoriske undervisning i barneskolen.

Fællesudvalgets forslag bygger på, at første års undervisning omfatter 184 timer fordelt på 46 lektioner à 4 timer., medens der det andet år undervises 100 timer. I 8.-9. skoleår skulle samme uddannelse kunne gennemføres ved 4 timers ugentlig undervisning i løbet af de to år.

For de unge piger, der har gennemgået en sådan almen huslig uddannelse, vil der være adgang til en videregående erhvervmæssig uddannelse.

Det kan i denne forbindelse oplyses, at 9. klasse ifølge et forslag afgivet af børne- og ungdomsforsorgens pædagogiske nævn vil give adgang til uddannelsen til autoriseret barneplejerske. Denne uddannelse har til formål at uddanne medarbejdere til børneforsorgens institutioner for spæde børn og småbørn og at kvalificere deres medarbejdere til stillinger som førsteassistenter og ledere af mindre institutioner. Adgang til denne 2-årige uddannelse vil herefter stå åben for elever med realeksamen eller afgangsbetegnelse fra 9. klasse, som har gen-

nemgået en 1-årig praktisk uddannelse på spædbørnshjem eller vuggestuer.

Særlige problemer knytter der sig til forbindelsen mellem folkeskolen og den *uddannelse af ikke-faglærte*, der nu vil blive iværksat. Det kan her fastslås, at den undervisning, de unge modtager i 8. og 9. skoleår, vil kunne komme dem til gode i form af en reduktion af uddannelses-tiden.

De nærmere krav, der må stilles til en undervisning, der skal kunne medføre reduktion af en senere uddannelse for ikke-faglærte, kan endnu ikke fastsættes. Det vil ske gennem særlige forhandlinger, når det af kommissionen for ikke-faglærte foreslåede uddannelsesråd er nedsat. Når dette spørgsmål er afklaret, vil skolerne få meddelelse om de nærmere bestemmelser, og der vil da ved opstillingen af de valgfri fag kunne tages hensyn hertil.

I denne forbindelse ønsker udvalget også at pege på samarbejdet mellem *folkeskolen og ungdomsskolen*.

Den nye ungdomsskolelov forventes at ville afgive grundlag for, at der kan tilrettelægges en undervisning for elever, der kommer med afgangsbetegnelse fra skolens forskellige trin: a) 7. klasse, b) 8. klasse, og c) 9. klasse. Ungdomsskolens undervisning må tage hensyn til de på hvert af de forskellige trin opnåede resultater, således at der undgås unødige gentagelser. Endvidere må der tages hensyn til de unges alder, modenhed og erhvervmæssige placering. Med hensyn til dette samarbejde henvises i øvrigt til lov om ungdomsundervisning m. v.

Endelig må der peges på muligheden af, at elever kan overføres fra 8.-9. klasse til *eksamensskolen*, henholdsvis *realafdelingen* og *gymnasiet*. Det hedder i folkeskolelovens § 20, stk. 3:

»Optagelse i 1. realklasse af en elev, der ikke opfylder de i stk. 1 fastsatte betingelser om forudgående undervisning, samt optagelse senere end fra 1. realklasses begyndelse er betinget af, at vedkommende elev ved en optagelsesprøve

godtgør, at han i modenhed og kundskaber står på samme trin som eleverne i den klasse, hvori han ønskes optaget.«

Der er herved tilvejebragt mulighed for, at en elev efter 8. klasse kan gå til 1. eller 2. realklasse og efter 9. klasse til 2. eller 3. realklasse.

På samme måde er der en bro mellem 8.-9. klasse og gymnasiet, idet de elever, der i løbet af 9. klasse dokumenterer særligt gode anlæg for sprog samt regning og matematik, og som i øvrigt er i besiddelse af gode almene kundskaber, efter en prøve kan optages i 1. gymnasieklasse.

Udvalget ønsker i forbindelse med disse overflytningsmuligheder at understrege to forhold:

1. at der hyppigst i tilfælde af overgang bliver tale om tab af et år.
2. at man i 8. og 9. klasse ikke bør indrette læseplanerne med henblik på overflytning. Afgørende for, om en overflytning af enkelte elever kan ske, må være disse elevers specielle forudsætninger.

Udvalget tillægger det megen vægt, at der tilrettelægges en jævn og smidig overgang fra *folkeskolens 8. og 9. klasser til den fortsatte uddannelse* inden for forskellige uddannelsesgrene. En sådan tilpasning medfører rettigheder for denne del af skolen, som hidtil har været savnet. I jo højere grad eleverne forstår, at der knytter sig perspektiver til den undervisning, de søger, des bedre. Alle bestræbelser på at udbygge og fæstne samarbejdet mellem folkeskolens ældste klasser og efterfølgende uddannelsesformer må derfor styrkes både på centralt og lokalt plan.

Det er udvalgets opfattelse, at en fortsat skolegang, der følger de her anviste linjer, i høj grad imødekommer de ønsker, der er fremført fra *erhvervene* om at give eleverne en fortsat undervisning ud over det 7. skoleår, ved hvilken de både kan udvide deres elementære kundskaber, ikke mindst i fagene dansk og regning, og samtidig gennemgå en modnende personlig udvikling.

Fra *erhvervskredse* er der ofte givet udtryk for, at man vil acceptere de unge, der i løbet af 8. og 9. skoleår viser interesse for deres fortsatte dygtiggørelse. Det hedder således om *erhvervenes støtte til skolen* i den konklusion, der blev vedtaget ved afslutningen af mødet mellem skole og erhverv på Egelund i september 1958, bl. a.:

at erhvervene medvirker ved etablering af lokalt samarbejde mellem skole, erhvervsvejledning og erhverv, og

at Arbejdsgiverforeningen medvirker til, at dens medlemmer ved ansættelse giver de unge, der frivilligt vælger det 8. og 9. skoleår, en fortrinsstilling.

Læseplansudvalget ønsker så stærkt som muligt at understrege nødvendigheden af, at det sidst anførte synspunkt føres ud i praksis inden for alle erhvervsgrene, idet man anser dette for at være en nødvendig forudsætning for, at arbejdet med 8. og 9. klasse kan få den rigtige baggrund.

Naturligvis er det for *erhvervslivet* en forudsætning, at undervisningen i 8. og 9. klasse får et indhold, som kvalificerer eleverne til at møde *erhvervslivets* krav.

Det ligger uden for opgaven i nærværende betænkning at gøre rede for de mange muligheder, *erhvervslivet* frembyder for de unge. Derimod finder udvalget det påkrævet at belyse nogle af de ganske konkrete aftaler, som er baseret på gældende love, anordninger eller andre bestemmelser. Som tidligere understreget er udvalget af den opfattelse, at de fordele, der hidtil har knyttet sig til den mellemskoleeksamen, der nu forsvinder, automatisk bør overføres til afgangsbeviset for 9. skoleår. Det følger heraf, at der må foretages ændringer i de af myndighederne udsendte bestemmelser., hvori mellemskoleeksamen indgår som krav. Der foreligger allerede følgende aftaler herom:

Afgangsbevis fra 9. klasse giver adgang til uddannelserne på *Kunsthåndværkerskolen*. Uddannelsen på *Kunsthåndværkerskolen*s forskellige afdelinger (for keramik, reklametegning, modetegning og syteknik

samt tekstil) varer 4 år ved dagundervisning. Interesserede kan søge yderligere oplysning på Kunsthåndværkerskolen, Ahlefeldtsgade 2, København K, eller på Det tekniske Selskabs Skole, Julius Thomsens Gade 5, København V.

Afgangsbevis fra 9. klasse med to fremmede sprog giver adgang til uddannelsen som *maskinmester*. Uddannelsen, der gennemføres ved dagundervisning, varer normalt 18 måneder med 1900 undervisningstimer. De nærmere bestemmelser findes i Handelsministeriets bekendtgørelse af 30. april 1959 om regulativ for de godkendte maskinmester- og maskinistiskoler. Før den

teoretiske uddannelse påbegyndes, skal eleven have bestået svendeprøve efter mindst 3 års faglig uddannelse på smede- eller maskinværksted, deraf 1 år ved maskinarbejde på særligt godkendt værksted.

Afgangsbevis fra 9. klasse med to fremmede sprog giver $\frac{1}{2}$ års lettelse ved *værkstedsfunktionæruddannelsen inden for jern- og metalindustrien*. Denne uddannelse, der alene gives som aftenundervisning, forudsætter, at eleverne har arbejdet mindst 2 år som svend på et anerkendt værksted. Interesserede kan få nærmere oplysninger ved de teknologiske institutter eller Odense tekniske Skole.

Teknisk forberedelseseksamen.

En særlig uddannelse inden for 8. og 9. klasse forbereder til teknisk forberedelseseksamen. Denne uddannelse er blevet til som led i bestræbelserne for at uddanne flere teknikere.

Teknisk forberedelseseksamen giver adgang til de i den senere tid oprettede kortere tekniske uddannelser (jf. nedenfor).

Forudsætningen for deltagelse i denne særlige undervisning i 8.-9. klasse er, at eleverne er i besiddelse af særlige forkundskaber i regning og matematik samt naturlære, og det er endvidere en forudsætning, at de elever, der melder sig, er indforståede med, at undervisningen er 2-årig.

Kravene til teknisk forberedelseseksamen er fastsat i Undervisningsministeriets cirkulære af 21. april 1958.

Kravene i regning og matematik samt naturlære følger principielt kravene ved realeksamen, men er dog lidt mindre omfattende.

På baggrund af, at der af læseplansudvalget stilles forslag om ændring i læseplanerne til realeksamen, er udvalget af den opfattelse, at der også bør indføres ændringer m. h. t. teknisk forberedelseseksamen, og i overensstemmelse hermed har man i de respektive kapitler fremsat forslag til ændringer (jf. de særlige kapitler om regning og matematik samt naturlære).

Da disse ændringer også berører andre områder end folkeskolens 8. og 9. klasse, forudsættes forhandling, om hvis udfald der senere vil blive udsendt særlig meddelelse.

Teknisk assistent.

De nærmere bestemmelser herom findes i Handelsministeriets bekendtgørelse af 11. september 1957 om kursus for tekniske assistenter samt i bekendtgørelsen af 15. december 1958 om aftenkursus for tekniske assistenter.

Den tekniske assistentuddannelse har til formål at kvalificere eleverne til at virke som beregnere, tegnere eller driftsassistent i virksomheder inden for industri og håndværk.

Uddannelsen består af $\frac{1}{2}$ års teoretisk dagundervisning, 1 års praktisk uddannelse samt $\frac{1}{2}$ års afsluttende teoretisk dagundervisning. Undervisningen, der ligeledes kan gennemføres på et 2-årigt aftenkursus, finder sted på de tekniske skoler.

For at blive optaget på dagkursus må aspiranten være fyldt 16 år og have bestået teknisk forberedelseseksamen. For optagelse på aftenkursus kræves, at aspiranten er 20 år samt enten har haft 3 års beskæftigelse i industrielle virksomheder eller har gennemgået en særlig tilrettelagt praktisk uddannelse af 1 års varighed.

Det første halve års undervisning er fælles for alle elever, medens eleverne under den sidste teoretiske undervisning kan vælge mellem uddannelse som teknisk tegner, beregner eller driftsassistent.

I første halvår foretages en egnethedsprøve, derudover gives der undervisning i: teknisk regning og matematik, teknisk naturlære, måleteknik, regnskabsvæsen, teknisk tegning, produktionsteknik, maskinskrivning og kontortekniske hjælpemidler, materialelære og værktøjs- og maskinlære.

Praksisåret, hvoraf de første 3 måneder er prøvetid, tilsigter at give eleverne kendskab til fagudtryk, materialer og arbejdsmetoder. For uddannelsen, der finder sted i egnede industri- og håndværksvirksomheder, er der i bekendtgørelsen givet nærmere retningslinjer.

Efter praksisåret følger den afsluttende teoretiske undervisning, hvorunder alle eleverne uanset valg af specialuddannelse undervises i de samme fag som ved 1. del samt i teknisk mekanik og styrkelære og elektroteknik.

I en tredjedel af lektionerne vil undervisningen kunne gives i fag, der særlig tager sigte på den valgte specialuddannelse som teknisk tegner, beregner eller driftsassistent.

Laboratoriemedhjælper og laborietechniker.

Disse uddannelser er nærmere angivet i Handelsministeriets bekendtgørelse af 23. december 1958. Uddannelsen som laboratoriemedhjælper varer $\frac{1}{2}$ år. De, der ønsker uddannelse som laborietechniker, må yderligere gennemgå 1 års praktisk uddannelse og en afsluttende teoretisk undervisning af $\frac{1}{2}$ års varighed.

Tekstiltekniker.

De nærmere bestemmelser om denne uddannelse, der har til formål at give eleverne sådanne tekniske kundskaber og praktiske færdigheder, at de kan bistå ved produktionslederen inden for spinderier, væverier, trikotagefabrikker og andre virk-

somheder inden for tekstilindustrien, findes i Handelsministeriets bekendtgørelse af 28. januar 1960. Uddannelsen omfatter 2 års praktisk uddannelse i tekstilvirksomheder og 1 års teoretisk undervisning.

Det må bemærkes, at denne uddannelse formentlig kun vil rumme muligheder for et meget begrænset antal elever.

Elektroniktekniker.

Formålet med denne uddannelse, om hvilken bestemmelser er givet i Handelsministeriets bekendtgørelse af 7. september 1957 om kursus for elektronikteknikere, er at meddele elever, der forinden har bestået svendeprøve efter en praktisk læretid som radio- eller elektronikmekanikere, en teknisk uddannelse, der kvalificerer dem til at virke som assistenter ved ledelsen af laboratorier, tegnestuer og værkstedsafdelinger. Uddannelsen gennemføres som 1-års dag-skoleundervisning på kursus ved de tekniske skoler.

Maskintechniker.

De nærmere bestemmelser om denne uddannelse er givet i Handelsministeriets bekendtgørelse af 17. november 1955 om kursus for maskintechnikere. Uddannelsen har til formål at give elever, der har bestået svendeprøve inden for et af jern- og metalindustriens fag efter en læretid af mindst $3\frac{1}{2}$ års varighed, en teoretisk uddannelse, som kvalificerer de pågældende til at virke som assistenter ved værkstedsledelsen og ved tegnestuearbejde inden for jern- og metalindustrien. Uddannelsen, der gives som dagundervisning, varer 1 år.

Teknisk forberedelseseksamen giver tidsmæssige lettelser ved adgangen til aspirantklassen **til bygningstechniker uddannelsen**. Der forventes gennemført en bygningstechnikeruddannelse med en varighed af $1\frac{1}{2}$ år. Uddannelsen har **til** formål at give unge håndværkere inden for byggefagene en teoretisk uddannelse, som er nødvendig eller ønskelig for inden for husbygning og byggeindustri at kunne udøve selvstændig virk-

somhed som mester og at kunne virke som assistent ved planlæggende, udøvende og kontrollerende virksomhed. Der vil på visse betingelser kunne gives ikke-faglærte arbejdere adgang til denne uddannelse. Bygningsteknikeruddannelsen vil give adgang til Kunstakademiets arkitektskole., medens opflytningsprøven efter 1 års undervisning giver adgang **til** en overgangsklasse af $1/2$ års varighed, som er adgangsberettigende til bygningsteknikums og husbygningsteknikums 3. semester.

Afgangsbevis som bygningstekniker giver adgang til den $1/2$ -årige, videre uddannelse som bygningskonstruktør.

Teknisk forberedelseseksamen samt svendeprøve inden for en række nærmere angivne fag giver adgang til aspirantkursus til den 3-årige uddannelse på *maskin-, elek-*

tro- og skibsteknikum. Endvidere giver beviset adgang **til** 2 måneders aspirantundervisning til *husbygningsteknikum*.

Et af Handelsministeriet nedsat udvalg har i en betænkning, afgivet 19. november 1959, fremsat forslag om ændrede adgangsbetingelser til *teknika*. Det er heri foreslået, at der indføres en obligatorisk optagelsesprøve. Denne foreslås tilrettelagt således, at realister med mg i gennemsnit og elever med teknisk forberedelseseksamen bestået med udmærket resultat uden yderligere undervisning skulle kunne opfylde kravene ved prøven. For aspiranter med teknisk forberedelseseksamen, mellemskoleeksamen og *tilsvarende kundskaber* foreslås indført en aspirantklasse af 20 ugers varighed, medens aspirantklassen i øvrigt foreslås udtrakt til 40 uger.

Synspunkter vedr. placeringen af 8. og 9.klasser

Det er som ovenfor anført indlysende, at der vil knytte sig en lang række problemer til den praktiske gennemførelse af undervisningen i 8. og 9. skoleår., Dette må først og fremmest ses i sammenhæng med det forhold, at disse to klassetrin ikke er gjort obligatoriske; dernæst i forbindelse med, at skolerne har forskellig størrelse; og endelig i forbindelse med de krav, der stilles til de ydre rammer omkring denne undervisning, først og fremmest lokalekravene.

For de større kommuners vedkommende vil man i almindelighed kunne løse spørgsmålet inden for kommunens grænser. Og drejer det sig om store skoler, vil det kunne klares inden for den enkelte skole.

Hvad enten man vælger den ene eller den anden af de typer, der er beskrevet i indledningen til dette kapitel, vil der for skolevæsenere og skoler af passende størrelse være gode muligheder for at gennemføre lovens bestemmelser vedrørende undervisningen i 8. og 9. skoleår. Udvalget har derfor ikke ment, at der er anledning til at komme nærmere ind på de spørgsmål,

der melder sig for sådanne kommuners vedkommende, men derimod finder man det hensigtsmæssigt at fremsætte nogle betragtninger over, hvorledes man kan oprette 8. og 9.klasser i landkommuner. De fremførte synspunkter vil formentlig tillige kunne tjene til orientering ved indførelse af denne undervisning i mindre købstadskommuner.

Det vil her være naturligt at tage sit udgangspunkt i opbygningen af eksamensskolen på landet. Der er efterhånden for de fleste kommuners vedkommende gennemført ordninger, hvorved man har opnået tilknytning til én eller nogle få bestemte eksamensskoler. Ofte er udbygningen sket efter en planlægning gennemført for amtet som helhed, og det grundlæggende synspunkt har været ønsket om at få fastlagt en passende regional inddeling, som muliggør en hensigtsmæssig og i økonomisk henseende forsvarlig ordning i de enkelte tilfælde. Lignende planer er man endnu ikke begyndt at arbejde med for 8. og 9.klassernes vedkommende.

Der foreligger ikke noget bredere er-

faringsgrundlag på dette område, og udvalget er derfor klar over, at de nærmeste år i nogen grad må stå i forsøgsundervisningens tegn. På baggrund af dette almindelige synspunkt skal de følgende betragtninger ses.

I henhold til lovens § 3, stk. 1, har enhver kommune og ethvert skoleforbund »pligt til at indrette hovedskoleundervisning for det 8. skoleår, når der i kommunen henholdsvis fra vedkommende skoleforbunds område melder sig mindst 10 elever til undervisningen.«

Det ville da i og for sig være i god overensstemmelse med loven at oprette en 8.klasse i en kommune, så snart mindst 10 elever har meldt sig. Man kunne på baggrund heraf antage, at der i løbet af de nærmeste år ville blive oprettet et betydeligt antal 8.klasser med lave elevtal. Undervisningen ville derved blive forholdsvis bekostelig, og dertil kommer, at de muligheder, som loven anviser med hensyn til undervisningens indhold, næppe ville kunne realiseres på en tilfredsstillende måde; i hvert fald ville det være vanskeligt at gennemføre en form for »linjelæsning«.

Det må derfor anses for ønskeligt, at der i lighed med den planlægning, der finder sted for eksamensskolens vedkommende, foretages en planlægning med hensyn til 8.-9.klasserne, idet hovedformålet må være at samle områder af passende størrelse omkring de enkelte klasser.

Med understregning af, at eksemplerne må have en skønmæssig karakter, skal man i det følgende opstille to type-eksempler på udbygningen af 8. og 9. klasse:

- a. *8.klasserne oprettes for passende mindre områder, og fælles for disse områder oprettes 9. klasse på en centralt beliggende skole.*

Det vil være rimeligt at antage, at tilgangen til 8. klasse mange steder vil komme til at svare til tilgangen til 1. realklasse, og at man som følge heraf vil kunne anse området omkring en eksamensskole for et passende område for en 8. klasse. Hermed

være ikke sagt, at 8.klassen nødvendigvis bør etableres på eksamensskolen. Det er muligt, at opgaven mere hensigtsmæssigt løses, dersom klassen henlægges til en anden af områdets skoler. Ved en sådan opdeling i områder vil man opnå den fordel, at det samarbejde, der er begyndt mellem en kreds af skoler omkring eksamensordningen, vil kunne videreføres og uddybes ved arbejdet med 8. klasse, og man ville formentlig opnå et sådant elevtal i klassen, at arbejdet ville kunne bygges på et forsvarligt pædagogisk og økonomisk grundlag.

Hvad angår 9. klasse, gør det sig endnu stærkere gældende, at der ikke foreligger erfaringer fra landkommuner, men det må anses for givet, at der i den kommende tid vil være stor interesse for, at denne klasse kan gennemføres. De muligheder, der i fremtiden vil knytte sig til afgangsbeviset fra 9. klasse, vil i høj grad bidrage til denne udvikling. Deraf vil følge, at samhørigheden mellem 8. og 9. klasse efterhånden vil vokse stærkt.

Det må imidlertid anses for givet, at adskillige elever vil forlade skolen efter 8. skoleår. Det vil derfor - under forudsætning af, at det område, der samarbejder om en 8. klasse, ikke er større end et område, der er fælles om. realafdelingen - være nødvendigt at centralisere yderligere for 9. classes vedkommende. Under forudsætning af, at halvdelen af eleverne i 8. klasse fortsætter i 9. klasse, vil 2-3 områder for 8. klasse være et passende udgangspunkt for samarbejdet omkring 9. klasse.

- b. *Samtlige 8.klasser og 9.klasser oprettes på samme skole.*

Forslag a. medfører, at eleverne fra nogle skoler må skifte skole ved overgang til 9. klasse. Skal dette undgås, må 8. og 9.klasserne samles på samme skole. Dette vil medføre, at de områder, der hører til de enkelte 8.klasser, udvides betydeligt sammenlignet med forslag a. Det er indlysende, at der knytter sig pædagogiske fordele til, at man på denne måde undgår

skoleskifte. Endvidere vil det større antal elever, der er samlet i 8.klasserne, muliggøre stærkere differentiering af undervisningen. Af negative sider, der knytter sig til denne løsning, må fremhæves, at skolens kontaktmuligheder kan blive svækket i nogen måde ved de store skoledistrikter.

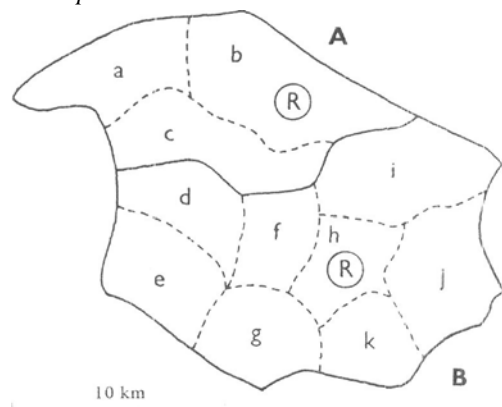
Nedenfor angives et eksempel på samarbejde omkring oprettelsen af 8. og 9.klasser. Tegningen viser 2 områder inden for et amt: A og B. Talberegningen i eksemplerne er baseret på følgende skøn, der alene er knyttet til den nærmeste tids sandsynlige muligheder:

a. Årgangstallet for undervisningspligtige børn ansættes til V₀₀ af indbyggertallet.

b. Der regnes med, at $\frac{1}{3}$ af børnene i 7. skoleår fortsætter i 8. klasse.

c. Der regnes med, at V₂ af børnene i 8. klasse fortsætter i 9. klasse.

Eksempel I.

Område A: 3 kommuner - a, b og c - samarbejder om realskole i b. Det samlede indbyggertal i området er 3100.

Område B: 8 kommuner - d, e, f, g, h, i, j og k - samarbejder om realskole i h. Det samlede indbyggertal i området er 8600.

Forslag 1: A og B har hver sine 8.klasser. - Der oprettes fælles 9. klasse i B.

a. Område A har en 8.klasse med ca. 17 elever.

b. Område B har i sine 8.klasser ca. 48 elever.

c. Områderne har i den (de) fælles 9.klasse(r) ca. 33 elever.

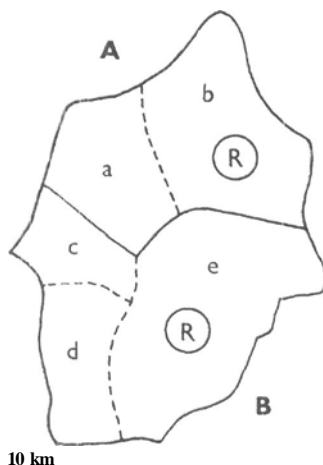
En udvidelse af samarbejdet vil kunne etableres derved, at elever fra 8. klasse i A har værkstedstimer, valgfri timer m. v. sammen med 8.klasserne i B.

Forslag 2: A og B har både fælles 8.klasser og fælles 9.klasser.

a. I de fælles 8.klasser, der henlægges til B, er det samlede elevtal ca. 65.

b. I den (de) fælles 9.klasse(r) er elevtallet ca. 33.

Eksempel II

Område A: 2 kommuner - a og b - samarbejder om realskole i b. Det samlede indbyggertal i området er 3100.

Område B: 3 kommuner - c, d og e - samarbejder om realskole i e. Det samlede indbyggertal i området er 4000.

Forslag 1: A og B har hver sine 8.klasser. — Der oprettes fælles 9.klasse i B.

a. Område A har en 8. klasse med ca. 17 elever.

b. Område B har en 8. klasse med ca. 22 elever.

c. I den fælles 9. klasse er der ca. 20 elever.

En udvidelse af samarbejdet vil kunne opnås derved, at de to 8.klasser i visse timer samarbejdes til mere differentieret undervisning.

Forslag 2: A og B har både fælles 8. klasser og fælles 9. klasse.

a. I de fælles 8.klasser, der henlægges til A eller B, er det samlede elevtal ca. 40.

b. I den fælles 9. klasse er det samlede elevtal ca. 20.

Eksempler på skemalægning.

Udvalget har fundet det hensigtsmæssigt med nogle eksempler at belyse, hvorledes man kan løse de problemer, der knytter sig til skemalægningen for 8. og 9. klasser, henholdsvis med valgfri fag og med en kombination af linjefag og valgfri fag.

A. 8. og 9. klasser med valgfri fag (jf. type II side 236).

Eksempel I (jf. eksempel I side 251).

Forslag 1: A og B har hver sine 8. klasser.

Skole A (8. klasse).

Den almene fagkreds er 24 timer, og der udvælges af hver elev 10 valgfri timer blandt følgende fag:

værkstedslære	(væ)	3 timer
husgerning	(hu)	4 timer
håndarbejde	(hå)	2 timer
engelsk	(en)	3 timer
tysk	(ty)	3 timer

maskinskrivning	(ms)	2 timer
naturlære	(fy)	1 time
biologi	(bi)	1 time
erhvervsgeografi	(ge)	1 time
	i alt	20 timer

Når valget foregår helt frit, bliver der for eleverne 54 valgmuligheder. Nedenstående skema viser et tænkt valg, hvor alle elevvalgene (her betegnet med a-b-c-d osv.) er forskellige.

	nr.	en	ty	ms	væ	hu	hå	fy	bi	ge
a	1			1	1			i	1	
b	1			1	1			i		1
c	1			1	1				1	1
d		1		1	1			i	1	
e		1		1	1			i		1
f	1	i			1			i		
g	1	1			1					1
h	1	1		1				i	1	
i	1			1		1			1	
j	1						1			1
k		1					1		1	
l	1					1	1		1	
m	1	i		1				i		1
n		1					1			1
o	1					1	1			1
p	1					1	1		1	
q		i				1	1		1	
antal elever	17	12	9	8	7	1 8	7	7	9	
antal elevtimer	170	36	27	16	21	32	14	7	9	8

Blandt disse valg kan nogle betegnes som linjeprægede, idet

a, b, d, e, f ined fagene værkstedslære, fysik samt et sprog peger mod industri og håndværk,

h og m med fagene engelsk, tysk og maskinskrivning peger mod handelen,

j, k, l, n, o, p, q med fagene husgerning og håndarbejde samt sprog peger mod en huslig uddannelse.

Klassens timetal er $24 + 10 = 34$ timer, læretimetallet bliver $24 + 20 = 44$ timer. Denne forøgelse i læretimetallet svarer til den, der efter 1937-loven blev forårsaget af særtimer i husgerning, håndarbejde, sløjd, tegning etc. i en ensporet blandet 3. fm.

Klassen vil f. eks. kunne få følgende skema:

	mandag	tirsdag	onsdag	torsdag	fredag	lørdag
Almene fag betegnes med x	ty'	en/	ty ₁	en/	ty/	en
	x	x	x	x	x	x
	x	x	x	x	x	x
	x	x	x	x	x	x
	væ/hu	x	x	x	x	x
	væ hu	ge/	bi'	x	hå/ms	fy hu
	væ hu				hå/ms	

Som det vil ses, er engelsk, tysk, geografi og biologi angivet uden alternerende fag, hvorfor de er placeret i skoledagens ydertimer; jf. elevvalgene på skemaet side 252.

Elevskemaerne vil, refererende til bogstavbetegnelserne på valgskemaet, komme til at se således ud:

a	b	c	d	e	f	g	h	i
j	k	l	m	n	o	p	q	

Da alle eleverne har valgt forskelligt, må de også få hver sit skema. Klassens samlede timetal er 44 læsetimer, men nogle af fagene har alterneret, således at de har kunnet lægges i den samme time; derved er det antal timer, de 44 timer optager, begrænset til 38. Der må derved lægges timer kl. 14-15, og elevvalget medfører

da 7-timersdage (dispensation må indhentes). I betragtning af, at valget er helt frit, er det ikke mærkværdigt, at disse 7-timersdage indtræffer. Der skal desuden peges på, at de lange dage slutter med manuelle fag.

Hvis man gør valget mindre frit, kan flere fag bringes til at alternerer, og derigennem kan de lange dage helt undgås.

Skole B (8. klasserne).

Her er 2 klasser med tilsammen 48 elever. Den samme plan, også med hensyn til opstillingen af valgfri fag, tænkes anvendt af hensyn til en sammenligning med A og en evt. sammenlægning med denne.

Elevernes valg, der også her er helt frit, opstilles nedenfor summarisk. På grund af det store antal elever viser det sig, at der er grupper af elever, hvis valg ganske falder sammen. F. eks. har 4 elever valgt

engelsk, maskinskrivning, værkstedslære, naturlære og biologi; dette valg er betegnet med a. På tilsvarende måde har 12 elever valgt engelsk, husgerning og håndarbejde; herudover har 6 af disse elever valgt biologi og 6 geografi. Dette valg er betegnet med f.

Mærketallene 1 og 2 angiver holdnumrene i de fag, hvor elevtallet medfører en deling i to hold, nemlig engelsk og maskinskrivning.

	nr.	en	ty	ms	væ	hu	hå	fy	bi	ge
a		4 ¹		4 ¹	4			4	4	
b		4 ¹		4 ¹	4			4		4
c		4 ¹		4 ¹	4				4	4
d		6 ²	6	6 ²			6			
e		6 ²	6	6 ²				6	6	
f		12 ¹				12	12		6	6
g		4 ²	4		4			4		
h			4	4 ²			4	4	4	4
i		4 ²		4 ¹		4				4
		44	20	32	16	16	22	22	24	22
antal elevtimer	480	132	60	64	48	64	44	22	24	22

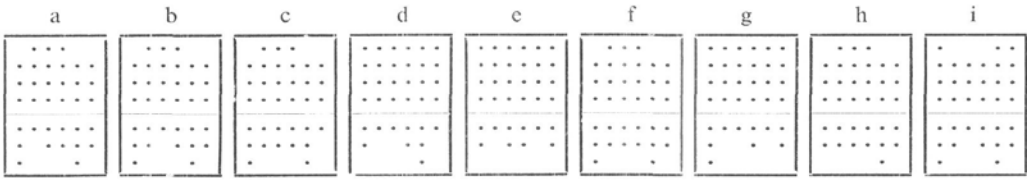
Klassetimetallet $2 \times 34 = 68$ timer, lærertimetallet $2 \times 24 + 20 + 5 = 73$ timer. Stigningen i lærertimetallet er sket, fordi engelsk- og maskinskrivningsholdet måtte deles.

De to klassers skemaer bliver ens med hensyn til holdtimerne, medens de almene timer kan lægges uafhængigt af den anden klasse. Skemaet kunne f. eks. se således ud:

mandag	tirsdag	onsdag	torsdag	fredag	lørdag
en ₂ /	en ₁ /ty	en ₁ /ty	en ₁ /ty	en ₂ /	en ₂ /
x	x	x	x	x	x
x	x	x	x	x	x
x	x	x	x	x	x
væ/hu/ms ₂	x	x	x	x	x
væ hu/ms ₂	ge/	bi/	x	hå/ms ₁	fy/hu
væ/hu				hå/ms ₁	

Som det ses af skemaet, kan f. eks. engelsk og tysk alternere.

Elevskemaerne vil, refererende til bogstaverne i valgskemaet, blive følgende:

Skole A + B (9. klasse).

33 elever anbringes i 2 klasser. Den almene fagkreds er 20 timer, og 14 valgfri timer vælges af hver elev ud af følgende fagrække:

værkstedslære	(væ)	3 timer
husgerning	(hu)	4 timer
håndarbejde	(hå)	4 timer
engelsk	(en)	3 timer
tysk	(ty)	3 timer
maskinskrivning	(ms)	3 timer

regnskabsføring	(rf)	2 timer
matematik	(mt)	2 timer
naturlære	(fy)	2 timer
biologi	(bi)	1 time
erhvervsgeografi	(ge)	1 time
i alt		 28 timer

Når valget foregår helt frit, bliver der 150 valgmuligheder. Nedenstående skema viser et tænkt summarisk valg, idet eleverne efter valget er samlet i grupper, der betegnes med a-b-c-d osv.:

	nr.	en	ty	ms	væ	hu	hå	rf	fy	bi	ge	mt
a		7			7			7	7	7	7	7
b		8	8	8				8	8		8	
c		7		7		7	7					
d				5		5	5			5		
e			4	4	4			4	4		4	
f		2	2		2				2		2	2
		24	14	24	13	12	12	24	21	12	21	9
antal elevtimer	462	72	42	72	39	48	48	48	42	12	21	18

Blandt ovenstående valg sigter a og f imod industri og håndværk med følgende karakteriserende fag: værkstedslære, matematik, naturlære, regnskabsføring og et sprog, b imod handelen med følgende karakteriserende fag: engelsk, tysk, maskinskrivning og regnskabsføring, og endelig c og d imod en huslig uddannelse med fagene husgerning, håndarbejde, regnskabsføring og eventuelt et sprog.

Da det ikke har været nødvendigt at dele noget hold, idet elevantallet ikke er kommet over 24, vil de $34 + 34 = 68$ klasse-

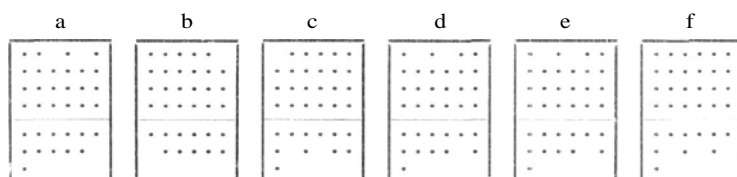
timer modsvares af $2 \times 20 + 28 = 68$ lærertimer. Der bliver altså her ingen forhøjelse af lærertimeantallet, hvilket skyldes det mindre elevantal pr. klasse (16,5) i modsætning til 8. klassernes maksimumstal på 24,0.

Omstående findes et udkast til de to classeskemaer.

Det bemærkes, at man, hvor elevtallene er små, vil kunne lade elever fra 8. klasse gå sammen med elever fra 9. klasse til værkstedslære, husgerning, håndarbejde og maskinskrivning.

mandag	tirsdag	onsdag	torsdag	fredag	lørdag
bi/ty x x x	en/ x x x	ty/hå fy/hå x x	en/ x x x	ty/hå ge/hå v	væ hu x x x
fy/hu væ/hu væ/hu	mt/ms rf	x mt/ms	x rf/	x en/	x ms

Elevskemaerne bliver, refererende til bogstavbetegnelserne på valgskemaet, følgende:

Forslag 2: A og B har både fælles 8. klasser og fælles 9. klasser.

8. klasserne.

Da fagopstillingen er den samme ved skole A og skole B, og man derfor kan forvente,

at valget af fag ville være det samme, hvis begge 8. klasser lå på den ene skole, kan skolerne direkte sammenlignes.

Elevernes fordeling på holdene ved de to skoler var følgende (tallene i parentes betegner holdantal):

	en	ty	ms	væ	hu	hå	fy	bi	ge
skole A	12 (1)	9 (1)	8 (1)	7 (1)	8 (1)	7 (1)	7 (1)	9 (1)	8 (1)
skole B	44 (2)	20 (1)	32 (2)	16 (1)	16 (1)	22 (1)	22 (1)	24 (1)	22 (1)
skolerne A og B	56 (3)	29 (2)	40 (2)	23 (2)	24 (2)	29 (2)	29 (2)	33 (2)	30 (2)

Det samlede holdantal for hvert enkelt fag bliver ens, hvad enten 8. klasserne ligger på én eller to skoler, for fagene engelsk, tysk, værkstedslære, husgerning, håndarbejde, naturlære, biologi og geografi. Hvis alle 8. klasserne ligger på én skole, vil der blive en besparelse på et hold maskinskrivning på tre timer.

Det samlede antal ekstra læretimer (det antal timer, hvormed læretimetallet over-

stiger klassesmetallet) var, når skolerne begge havde 8. klasse, $10 + 5 = 15$ timer. Ligger 8. klasserne alle på samme skole, bliver antallet af ekstra læretimer $15 \div 3 = 12$ timer*)

Hvis skemaerne imidlertid, som her an-

*) I denne opstilling er der alene tale om lærerskemaer, idet der ikke er taget hensyn til spørgsmålet om timerreduktion.

tydet, er lagt således, at timerne i maskinskrivning ligger på samme dag og tid og sidst på skoledagen, er det muligt at opnå samme besparelse i lærertimerne, idet eleverne fra skole A i dette fag går over på skole B. Derved undgår man også at an-

skaffe særmateriel ved begge skoler, og man kan beholde eleverne i de almene fag adskilt.

9. klasserne.

Ordnes som i forslag 1.

Eksempel II (jf. eksempel II side 251 f.).

Forslag 1 : A og B har hver sin 8. klasse.

Skole A (8. klasse).

Den almene fagkreds er 22 timer., og hver elev udvælger 12 valgfri timer blandt de nedenfor opstillede fag. Det bemærkes, at overflytningen af 2 timer fra de almene fag samt udeladelsen af tysk blandt de valgfri fag er foretaget for at skabe et sigte mod landboerhvervet, som nogle af eleverne skal over i.

værkstedslære	(væ)	3 timer
husgerning	(hu)	3 timer
håndarbejde	(hå)	2 timer
engelsk	(en)	3 timer
maskinskrivning	(ms)	2 timer
geografi (geologi)	(gi)	1 time
geografi (erhverv)	(gh)	1 time
biologi	(bi)	1 time
fysik	(fy)	2 timer
kemi	(ke)	1 time
matematik	(mt)	2 timer
formning	(fo)	1 time
			22 timer

Valget foregår helt frit. Nedenstående skema viser et tænkt valg. 2 elever har valgt engelsk, maskinskrivning, husgerning, håndarbejde og matematik; dette valg har fået betegnelsen a og så fremdeles.

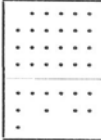
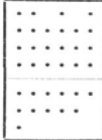
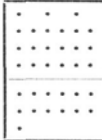
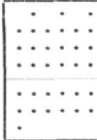
	nr.	en	ms	væ	hu	hå	gi	gh	bi	fy	ke	mt	fo
	a	2	2		2	2						2	
	b	2	2		2			2	2			2	
	c	2		2			?		2	2	2		2
	d		2	2			2	?	2	2		2	
	e	2			2	2					2		2
	f	2	2		2	2				2			
	g			2			2	2	2	2	2	2	2
	h	2			2	2			2	2	2		2
	i		1	1			1		1	1			
		12	9	7	10	8	7	1	9	11	8	11	8
antal elevtimer	204	36	18	21	30	16	7	7	9	22	8	22	8

Klassens timetal er $22 + 12 = 34$ timer. Antallet af lærertimer bliver $22 + 22 = 44$ timer, altså 10 ekstra lærertimer.

Klassens skema vil f.eks. kunne se sådan ud:

mandag	tirsdag	onsdag	torsdag	fredag	lørdag
gl/ x x x	en/ x x x	mt/ x x x	en/ x x x	mt/ x x x	en/ x x x
væ/hu væ hu væ/hu	x fy/	x x	x fy/	ms/ke ms/fo	hå/bi hå/gh

Eleverne vil, idet der refereres til valgskemaets bogstavbetegnelser, få følgende skemaer:

a-b-e	c	d-g-i	f-h
			

Skole B (8. klasse).

Denne skole ønskede ligeledes at få en fagopstilling, der sigtede mod landboerhvervet, men mente at ville bruge de to timer, man ligeledes her flyttede fra almene fag, til også at få tysk med blandt de valgfrie fag. Der bliver derfor 22 timer og 12 timer frit udtaget blandt følgende fagrække:

værkstedslære	(væ)	3 timer
husgerning	(hu)	3 timer
håndarbejde	(hå)	2 timer
engelsk	(en)	3 timer
tysk	(ty)	3 timer
maskinskrivning	(ms)	2 timer
geografi (geologi)	(gi)	1 time
biologi	(bi)	1 time
fysik	(fy)	1 time
kemi	(ke)	1 time
matematik	(mt)	2 timer
			22 timer

Nedenstående skema viser et tænkt valg:

	nr.	en	ty	ms	væ	hu	hå	ge	bi	fy	ke	mt
	j		2	2						2	2	-i
	k	2	2					2	2	2	2	
	l	4			4			4	4	4	4	4
	m				2			2	2	2	2	?
	n	4	2	4	4					4	4	4
	o	2				2	2	2	2			
	P	4				4	4		4			
	q	2	4	2		2	2					
		20	10	8	10	8	8	10	14	14	14	18
intal elevtimer	264	60	30	16	30	24	16	10	14	14	14	36

Klassetimetallet er $22 + 12 = 34$ timer. Lærertimetallet $22 + 22 = 44$ timer. Ekstra lærertimer i alt 10. Efter at alternerende timer i ovenstående skema er konstateret, kan skemaet f. eks. opstilles således:

mandag	tirsdag	onsdag	torsdag	fredag	lørdag
ty	en/	ty/	en/	ty/	en/
x	x	x	x	x	x
x	x	x	x	x	x
x	x	x	x	x	x
væ hu	x	x	x	m s/bi	hå/fy
væ hu	mt/	x	mt/	ms gi	hå/ke
væ hu					

Eleverne får, idet der refereres til valgskemaets bogstavbetegnelser, følgende skemaer:

j-k l-n-o-q m p

Skole A + B (9. klasse).

Der bliver 1 klasse med 20 elever. Den almene fagkreds får 20 timer, og 14 valgfri timer vælges af hver elev ud af følgende fagrække, hvor man for også at få regnskabsføring med har taget 1 time fra husgerning, der kun får 3 timer, samt forhøjet det samlede antal valgfri timer med 1 fra 28 til 29 timer:

værkstedslære	(væ).	3 timer
husgerning	(hu).	3 timer
håndarbejde	(hå).	4 timer
engelsk	(en).	3 timer
tysk	(ty).	3 timer
maskinskrivning	(ms).	3 timer
geografi (erhverv)	(gh).	1 time
sang og musik	(sa).	1 time
fysik og kemi	(fk).	2 timer
formning	(fo).	2 timer
matematik	(mt).	2 timer
regnskabsføring	(rf).	2 timer
			29 timer

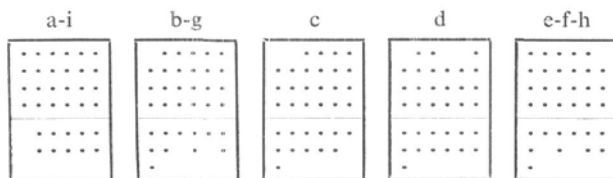
Nedenstående skema viser et tænkt valg:

	nr.	en	ty	ms	væ	hu	hå	sa	gh	fo	fk	mt	rf
	a	2	2	2					2	2			
	b	2	2			2			2		2		2
	c	4			4			4	4	4	4		4
	d	2				2						2	2
	e		2	2		2			2				
	f			2		2		2	2			2	
	g	2			2			2	2		2	2	2
	h			2	2			2	2	2	2	2	
	i	2	2	2					2				
		14	8	10	8	8	8	10	18	8	12	8	10
antal elevtimer	280	42	24	30	24	24	32	10	18	16	24	16	20

Blandt ovenstående valg sigter f.eks. a mod handel, c mod landboerhverv og d mod huslige erhverv. Klassen vil ifølge altermningen mellem fagene i ovenstående skema kunne få følgende ugeskema:

mandag	tirsdag	onsdag	torsdag	fredag	lørdag
ms/ x x x	ty/mt x x x	ms/rf x x x	gh/ ms/rf x x	ty/sa x x x	en/ x x x
væ/hu væ/hu væ/hu	x en/	hå/fo hå/fo	x en/	hå/fk hå/fk	x ty/mt

Eleverne vil, idet der refereres til bogstavbetegnelserne i valgskemaet, få følgende skemaer:

Klassetimetallet er $20 \cdot 14 = 34$ timer. Lærertimetallet $20 + 29 = 49$ timer. Antallet af ekstra lærertimer bliver derfor 15 timer. Det skal dog fremhæves, at når ud-

budet af fag er så stort som her, vil sandsynligvis nogle af fagene kunne skydes ud på grund af for ringe tilslutning, hvorved lærertimetallet nedsættes.

Forslag 2: A og B har både fælles 8. klasser og fælles 9. klasse.

8. klasserne.

Da fagopstillingen ved de to skoler ikke er den samme, må der gennem et samarbejde

findes frem til en fælles opstilling. Den kunne f. eks. være som følger:

værkstedslære	(væ)	3 timer
husgerning	(hu)	3 timer
håndarbejde	(hå)	2 timer
engelsk	(en)	3 timer
tysk	(ty)	3 timer
maskinskrivning	(ms)	2 timer
geografi (geologi)	(gi)	1 time
biologi	(bi)	1 time
fysik	(fy)	1 time
kemi	(ke)	1 time
matematik	(mt)	2 timer
formning	(fo)	1 time
			23 timer

Almene fag får 22 timer, og 12 valgfri timer udtages af ovenstående fagrække; derved bliver klassetimetallet $2 \times 34 = 68$ timer, lærertimetallet bliver $2 \times 22 + 23 + 3 = 70$ timer (de 3 timer skyldes deling af

hold i engelsk). Der bliver således kun 2 ekstra lærertimer.

Da begge skoler fik en anden opstilling af fagrækken, måtte der foretages et nyt valg. Det forløb, som følgende skema viser.

	nr.	en	ty	ms	væ	hu	hå	gl	bi	fy	ke	mt	fo
a		2		2		2	2					2	
b		2	2	2		2			2				
c		2	2		2					2	2		2
d+i				3	3			3	3	3	3	3	3
e+o		4				4	4	4				4	
f		2		2		2	2					2	
g				2				2	2	2	2	2	2
h		2	2			2	2		2				
j+k		4	4	4					4	4	4		4
l		4			4			4		4	4	4	4
m			2	2	2				2	2	2		2
n		4		4	4			4		4	4		4
P		4	4			4	4		4				
q		2		2		2	2					2	
		32	16	23	17	18	16	17	23	21	21	19	21
antal elevtimer	468	96	48	46	51	54	32	17	23	21	21	38	21

Som det ses af ovenstående skema, alternerer fagene væ/hu (3 tim.), ty/mt (2 tim.), ty/gl (1 tim.), eng₁/eng₂ (3 tim.; holdet på 32 elever måtte deles), hå/ke (1 tim.) og hå/fo (1 tim.), i alt 11 alternerende timer. Hver af de 2 8. klasser fylder lokalemæssigt 22 + 23 + 3 = 48 timer, herfra går de nævnte 11 timer, og klasserne optager derefter lokaler i tidsrummet kl. 8-14 + en gang kl. 14-15. Skemaerne kunne f.eks. se sådan ud:

mandag	tirsdag	onsdag	torsdag	fredag	lørdag
ms/ x x x	ty/mt x x x	en ₁ en ₂ x x x	ty/mt x x x	en ₁ /en ₂ x x x	en ₁ /en ₂ x x x
væ/hu væ/hu væ/hu	x ms/ x	x fy/ x	x bi/ x	hå/ke hå/fo	x ty/gl

Elevskemaerne ser således ud:

a-f-q	b	c-l	d-i-g-m	e-o	h-p	j-k	n

Ordningen af 9. klasse er den samme som ved forslag 1.

Ved vurderingen af fordele og ulemper ved de to forslag i forhold til hinanden kan følgende fremhæves:

1. Hvis 8. klasserne ligger på hver sin skole helt uafhængige af hinanden, skal der ved begge skoler findes de særlige faglokaler og det særlige materiel, som undervisningen i værkstedslære, husgerning, håndarbejde og maskinskrivning kræver. Antallet af ekstra lærertimer bliver da 10 timer ved hver skole. Muligheden for, at skolerne skiftevis kan have 9. klasse, er ved en sådan ordning til stede.
2. Hvis 8. klasserne ligger på hver sin skole, men undervisningen i de særlige ovenfor nævnte fag samles på den ene, vil skolen med særlokalerne få 10 ekstra lærertimer, medens den anden skole ikke vil behøve nogen ekstra lærertimer. I dette tilfælde vil 9. klasse altid komme til at ligge på skolen med særlokalerne.
3. Hvis både 8. klasserne og 9. klasse ligger ved samme skole, bliver der 2 ekstra lærertimer for 8. klassernes vedkommende.
4. Sluttelig skal peges på, at elevernes tilknytning til egen skole sikkert vil medføre en større tilgang til 8. klasserne, hvis hver skole har sin 8. klasse, men på den anden side vil flere elever fortsætte i 9. klasse, hvis alle de frivillige

klasser er samlet på samme skole. Muligvis vil en ordning som anført under 2. danne et kompromis, der også med hensyn til at bevare så mange elever som muligt i 8. og 9. klasse vil være hensigtsmæssigt.

Nødvendigheden af at transportere elever fra 8. klasse, der skal læse fagtimer ved en skole, som ligger langt fra hjemmeskolen, behøver ikke at volde vanskeligheder, idet transporten i alle de skitserede tilfælde skal foregå kl. 12, hvor der som oftest i forvejen er skolebuskørsel. Men da særfagene i et tilfælde strækker sig over 3 sammenhængende timer, vil der kunne opstå vanskeligheder for den skole, der har særundervisningen, med at få transporteret børnene hjem, hvis skolen i øvrigt slutter sin undervisning kl. 14. Følgende ændring kan da foretages i planerne: De almene fags timetal skæres ned med 1 time, så klassen kun får 33 timer. Derigennem bliver det muligt at lægge en tretimersdag for de elever, der ikke deltager i værkstedslære og husgerning. Undervisningen i disse fag kan så på begge skoler lægges kl. 11-14 i stedet for som nu foreslået kl. 12-15. Henttransporten til anden skole kan da foregå samtidig med, at 1. klasserne køres hjem. Eleverne til håndarbejde og maskinskrivning køres kl. 12. Alle eleverne vil derefter kunne transporteres hjem fra den fremmede skole kl. 14.

Fremgangsmåden ved etablering af valgfri fag ved en skole.

1. På et klasseforældremøde fremlægges hensigterne med de frivillige skoleår, og der gøres rede for meningen med de valgfri fag. Fra skolens side fremsættes et udkast til en opstilling af valgfri fag, og denne drøftes med forældrene.
2. Skolen fastsætter derefter timetallene inden for de rammer, nærværende betænkning angiver.
3. Eleverne meddeler i samråd med forældre og skole skriftligt, hvilke fag de ønsker.
4. På grundlag af de indkomne ønsker, der f. eks. kan opstilles som anført i eksemplerne (side 252-62) findes frem til:
 - A. hvilke fag der må gå ud på grund af for ringe tilslutning,
 - B. hvilke fag der har haft så stor tilslutning, at eleverne må deles i flere hold,
 - C. hvilke fag der kan alternere med hinanden.

Der er her flere muligheder:

- a. *Alle* eleverne har valgt ét af to bestemte fag. En sådan kombination behøver ikke at anbringes i ydertimer. Eksempel: Af 20 elever har 9 valgt tysk og de øvrige 11 maskinskrivning, men ingen af eleverne har valgt både tysk og maskinskrivning; ty/ms vil derfor kunne ligge overalt i skemaet, men det kræver to lokaler og to lærere.
 - b. Nogle elever har af to bestemte fag valgt ét fag, og ingen elever har valgt begge de to fag. *Eksempel:* Af 20 elever har 8 valgt matematik og 8 regnskabsføring, men 4 har hverken valgt matematik eller regnskabsføring; en sådan kombination mt/rf kan kun ligge i ydertimerne. Lægges den f. eks. kl. 10-11, vil de 4 elever, der ikke har valgt noget af fagene, få mellemtime. Hvis håndarbejde alternerer med to fag, der skal læses med én time ad gangen, må det ene af disse fag alterneres fuldstændigt med håndarbejde; det andet fag behøver det ikke, hvis blot de to håndarbejdstimer, der ligger efter hinanden, lægges yderst på skoledagen.
 - c. Hold, der må deles, kan blive en god hjælp ved arbejdet med at finde alternerende fag, idet en hensigtsmæssig deling af eleverne kan medføre, at den ene holddel kan alternere med ét fag, den anden med et andet. Er der flere hold, der må deles, behøver delingen ikke være den samme, således at sammensætningen af fagholdene er ens; tværtimod kan en hensigtsmæssig deling give udmærkede alterneringsmuligheder.
5. Alle de under pkt. 4 nævnte muligheder giver anledning til samtaler med elever om småændringer i valgene, så alterneringerne kan blive så mange, at skemaerne kan lægges så samlet som muligt.
 6. Skemaudkast laves, og som kontrol prikkes s hvert elevskema af.

B. 8. klasser med linjefag og valgfrit fag (jf. type III side 236).

Hvis forslag 1, eksempel I, side 251, skal gennemføres efter type III på side 236, dvs. efter en kombination af linjefag og valgfrit fag, må de to områder, A og B, sammenarbejdes deres skemalægning. Det kan ord-

nes efter den plan, som skitseres i det følgende, og som bygger på 2 linjer, I og II, i A-skolen og 3 linjer, I, II og III, i B-skolen.

Linjefagenes fordeling i 8. klasse.

Skema 1.

Linje I	Linje II	Linje III
Engelsk (e) 4 ti.	Prakt, arbejde (pr. a.) 4 ti.	Husgerning (hg). 3 ti.
Tysk (ty). 3 ti.	Matematik (m). 3 ti.	Håndarbejde (hå). 2 ti.
Maskinskrivning (msk).. 2 ti.	Naturlære (ni). 2 ti.	Vævning (væv). 2 ti.
		Maskinskrivning (msk).. 2 ti.
I alt 9 ti.	I alt 9 ti.	I alt 9 ti.

Område A sender børnene til skolen i B til maskinskr. (msk) og 2 timer praktisk arbejde (pr.a.), tænkt som en begyndende indføring i værkstedslære. Denne henvisning til B sker under forudsætning af, at B som den større skole har bedre muligheder for at klare denne undervisning.

Endvidere besørger samtlige valgfri fag i B-skolen, for at de 2 8. klassers elever, i alt 65, kan få større valgmuligheder.

Til linjefagene tænkes det, at eleverne melder sig som angivet i skema 2.

Elevernes fordeling til linjefagene.

Skema 2.

Skole	I	II	III	I alt
A	11	6		17
B	20	10	18	48

Linjefagene fordeles efter følgende plan.

Skema 3.

Tid	Mandag					Tirsdag					Onsdag				
	A-skole		B-skole								A-skole				
	I	II	I	II	III						I	II			
8-9	e	m	msk	pr. a	hg						e	m			
9-10	ty	nl	msk	pr. a	hg						ty	nl			
10-11			e	m	hg										
11-12															
12-13															
13-14															
14-15															

	Torsdag				Fredag					Lørdag				
	B-skole				A-skole		B-skole			A-skole		B-skole		
	A I	B I	AB II	B III	I	II	I	II	III	I	II	I	II	III
8-9	msk	e	pr. a	væv	e	pr. a	e	m	hå	e	m	e	m	msk
9-10	msk	ty	pr. a	væv	ty	pr. a	ty	nl	hå			ty	nl	msk

De valgfri fag med 5 ugentlige timer henlægges alle til B-skolen, om torsdagen i tilknytning til de timer, der allerede ligger der. Der er valgt mellem mange fag

med mange kombinationsmuligheder. De fag, der har fået den største tilslutning, etableres, jfr. skema 4.

Oversigt over valgfri fag.

Skema 4.

fag	ugl. ti.	antal elever fra de 2 skoler
håndarbejde	2	12
sløjd	2	15
regnskabsføring	2	20
maskinskrivning	2	18
naturlære	2	15
geografi	1	12
tysk	3	24
engelsk	3	14
kunstforståelse	1	12
tegning	1	14
musikforståelse	1	13

Oversigt over de valgfri fags placering (B-skolen).

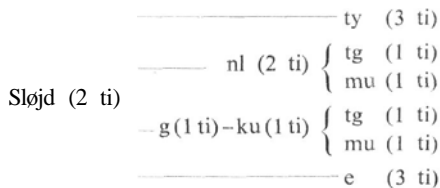
Skema 5.

Tid	Tirsdag				Onsdag				Torsdag			
8-9	hå ₁₂	sl ₁₅	rf ₂₀	msk ₁₈								
9-10	hå ₁₂	sl ₁₅	rf ₂₀	msk ₁₈								
10-11	nl ₁₅	g ₁₂	ty ₂₄	e ₁₄					nl ₁₅	ku ₁₂	e ₁₄	ty ₂₄
11-12												
12-13												
13-14					ty ₂₄	tg ₁₄	e ₁₄	mus ₁₃				

(hå₁₂ = håndarbejde med 12 elever osv.)

Som eksempel på de valgmuligheder, dette skema giver, anføres her de kombinationer, der er mulige ud fra »sløjd« som det primære fag.

Skema 6.

Forholdet mellem 8. og 9. klasse

Et vigtigt problem knytter sig til forholdet mellem 8. og 9. klasse. Det er nødvendigt at lægge undervisningen i 8. klasse således til rette, at undervisningen kan stå alene. Den opfattelse må ikke brede sig, at

den kun har værdi, dersom børnene fortsætter i 9. skoleår.

Selv om der således ved stoffordelingen tages hensyn til de børn, der forlader skolen ved afslutningen af 8. klasse, må man

samtidig tilstræbe, at undervisningen i 9. klasse på en naturlig måde kan videreføre det i 8. klasse lærte.

Udvalget har under forhandlingerne med erhvervene drøftet spørgsmålet om vægten af den uddannelse, der gennemføres i 8. klasse, og den, der har både 8. og 9. klasse som grundlag. Det er erhvervenes opfattelse, at en elev, der fortsætter sin skolegang i 8. klasse, derigennem når til større modenhed og større dygtighed i elementære fag, ligesom han også ved den erhvervsbetonede undervisning i almindelighed har erhvervet sig gode forudsætninger. Det er derfor uomtvisteligt, at 8. skoleår

kan medføre erhvervsmæssige fordele, helt bortset fra den værdi, der i det hele knytter sig til et års modnende skolegang.

Men det er klart, at en fortsættelse af skolen ud over det 8. år vil styrke eleverne væsentligt på en række områder. Der er foran gjort rede for de aftaler, der er truffet eller er i færd med at blive truffet. Det fremgår heraf, at der er tilvejebragt ligestilling mellem et tilfredsstillende afgangsbevis fra 9. klasse og bevis for mellemskoleeksamen. Herudover har i visse tilfælde et afgangsbevis fra 9. klasse (teknisk forberedelseseksamen) fået tillagt rettigheder.

10. skoleår

Udvalget har ved flere lejligheder været inde på spørgsmålet om et 10. skoleår bygget oven på 9. klasse og ønsker i den anledning at gøre følgende bemærkninger:

Den til realeksamen knyttede uddannelse er jo 10-årig. Det må på baggrund heraf anses for ganske rimeligt, at elever, der gennemgår 8.-9. klasse, har mulighed for at få en lige så lang uddannelsestid inden for folkeskolens rammer, uden at de skal overføres til realafdelingen. Der må tilvejebringes ligestilling m. h. t. antallet af trin inden for de to afdelinger.

Under forudsætning af, at dette sker, vil der være tilvejebragt yderligere muligheder for at føre de elever, som søger 8.-9. klasserne, frem til uddannelser, ved hvis påbegyndelse der stilles særlige krav med hensyn til forudgående skoleuddannelse.

Efter udvalgets vurdering må der i det hele være mulighed for inden for rammerne af et 10. skoleår at tilrettelægge en undervisning, der kan tilpasses forskellige uddannelser og indgå som den for de pågældende uddannelser nødvendige forberedende undervisning. Det bør i denne forbindelse fremhæves, at der kan tænkes uddannelser af kortere varighed i direkte forlængelse af 9. klasse. Der bør tilvejebringes mulighed for, at elever gennem et kursus af 3, 6 eller 9 måneders varighed kan erhverve sig bestemte kvalifikationer.

I det hele vil en sådan udbygning af den almene del af folkeskolen bidrage til den smidiggørelse af vort uddannelsessystem, som man fra alle sider finder ønskelig.

Afgangsprøver

Udvalget har nøje overvejet alle de problemer, der knytter sig til spørgsmålet om afgangsprøver for 8. og 9. skoleår. Man har herunder holdt sig de erfaringer for øje, der er indhøstet i forbindelse med den

eksamensfri mellemskole, og man har søgt at skaffe sig klarhed over erhvervenes indstilling til dette problem. Udvalget erkender, at man her har at gøre med et spørgsmål med mange vanskelige sider.

Undervisningen må lægges således til rette, at alle elever uanset deres boglige forudsætninger kan have udbytte af undervisningen. Man er ganske klar over, at der her vil blive tale om store forskelle. Nogle elever vil kunne nå særdeles vidt, medens andre vil have vanskeligt ved at klare selv beskedne krav.

Det ligger udvalget meget på sinde at understrege, at dette forhold ikke må medføre, at elever af denne sidste kategori føler deres skolegang som et pres.

Af stor betydning vil det her være, hvorledes afgangsprøverne lægges til rette. Det må anses for vigtigt, at der i bedømmelsen af eleverne inddrages områder, der ikke nødvendigvis er afhængige af boglig begavelse. Fra erhvervenes side er der over for udvalget peget på den betydning, man tillægger skolens bestræbelser for at fremme udviklingen af positive menneskelige egenskaber. Disse ønsker fra erhvervenes side falder ganske sammen med skolens og hjemmenes. Det er derfor vigtigt, at man også ved tilrettelæggelsen af prøverne søger at imødekomme disse ønsker.

Ved at der tilvejebringes en virkelig alsidig bedømmelse af eleverne, vil der være mulighed for, at alle elever, der udviser flid og interesse - selv om standpunkterne i visse fag i hvert fald efter traditionel bedømmelse måtte være mindre gode - vil kunne forlade skolen med positive vidnesbyrd, der vil være af betydning for dem, når de søger ud i erhvervene.

De foreliggende muligheder for på grundlag af afgangsbeviset at opnå fordele ved optagelse til visse faglige uddannelser har imidlertid til forudsætning, at der ved en statskontrolleret prøve foretages en bedømmelse, der i fagene dansk og regning samt i de relevante valgfri fag (linjefag) finder udtryk gennem entydige karakterer.

Under drøftelsen af, hvilket omfang afgangsprøven bør have, er udvalget kommet til den opfattelse, at der bør gennemføres prøver såvel inden for den almene fagkreds som inden for den valgfri gruppe,

og at der i afgangsbeviset fra 9. klasse bør anvendes udtryk for bedømmelsen svarende til de udtryk, der finder anvendelse ved realeksamen.

Der skal gøres nogle få bemærkninger om de her foreliggende problemer:

1. Prøve inden for de almene fag.

a. Dansk.

Som anført i kapitlet om dansk må man i *skriftlig dansk* tilstræbe, at eleverne er ortografisk sikre i et begrænset antal gloser; dernæst må man, hvad den sproglige udformning angår, sætte ind på, at børnenes evne til selvstændigt at fremsætte deres tanker i skriftlig form styrkes. Det har stor betydning i mange erhverv, at de beskæftigede er i stand til i en kort, dækkende form at afgive en rapport om et eller andet konkret problem. På baggrund heraf foreslås, at der afholdes prøve såvel i diktat som i referatstil eller fristil. Der gives herved mulighed for, at bedømmelsen kan omfatte både ortografi og sproglig evne.

Hvad prøven i *mundtlig dansk* angår, bør hovedvægten lægges på forståelseslæsning, jf. de bemærkninger, der er gjort i kapitlet om dansk. Der vil ikke blive nogen egentlig prøve i litteratur og heller ikke i grammatik.

På afgangsbeviset bør der endvidere gives en bedømmelse i *skrivning* (kun årsbedømmelse). Under orden med skriftlige arbejder gives der såvel en års- som en eksamensbedømmelse.

Udfyldning af blanketter udgør et undervisningsområde, hvor de allerfleste elever kan nå frem til tilfredsstillende resultater, og da man samtidig i erhvervene lægger megen vægt på, at der foregår en træning med hensyn til denne disciplin, har udvalget fundet det rigtigst, at der tilrettelægges en prøve, og at der gives såvel en års- som en afgangsbetømmelse.

b. Ved prøven i regning bør der skelnes mellem anvendt regning og talbehandling. Der gives herved elever, der har vanskeligt

ved at klare problemregning, mulighed for at få en udtalelse om sider af deres for-måen, der kan være en hjælp for dem, samtidig med at erhvervene får et bedre grundlag at dømme på.

c. Gruppen *Orientering* rummer alene mundtlige fag, og det vil efter udvalgets synspunkt også være rigtigt, at der aflægges prøver heri, men der bør herunder lægges overvejende vægt på elevens forståelse af arbejdsstoffet. En prøve, der først og fremmest appellerer til kundskabsmængde og hukommelsesevne, er ikke nok. Udvalget finder, at man bør tilrettelægge den enkelte prøve som en samtale, hvor man tager sit udgangspunkt f. eks. i en arbejdsbog eller i et eller andet ganske konkret spørgsmål, der har elevernes interesse, og med hvilket de specielt har arbejdet. Man vil også kunne tage sit udgangspunkt i en eller anden tekst omhandlede de til denne gruppe af fag hørende emner, også billedstof. Undersøgelser foretaget ved virksomhedsbesøg og erhvervspraktik kan danne grundlag for denne faglige samtale,

2. Prøve inden for den valgfri faggruppe m. v.

Det drejer sig jo her om fag, på hvis udvælgelse eleverne har indflydelse; dette medfører stærkere interesse og i almindelighed også bedre forudsætninger for at nå frem til gode resultater.

Det er vigtigt, at prøven inden for denne gruppe af fag kan gennemføres på en sådan måde, at den får et vist ensartet præg. Det må derfor tilstræbes, at der i de forskellige fag lægges elementer, der alle vegne tages op til behandling, ligesom der må skabes en vis fælles målsætning.

Baggrunden for bestræbelsen for en vis ensartethed må søges i ønsket om, at der kan tillægges uddannelsen på disse klassetrin en for hele landet fælles værdi. Det ville være uheldigt, om afgangsbeviserne blev for stærkt lokalt betonede. Dette ville betyde en indsnævring af de unges muligheder, som vil være meget uønsket,

Man har ofte fra erhvervenes side fremhævet det ønskelige i, at skolen udtaler sig om elevernes flid, udholdenhed, koncentrationsevne og ordenssans, deres evne til at arbejde selvstændigt og til samarbejde med andre, og at der i forbindelse hermed gives en helhedsvurdering af deres menneskelige kvalifikationer.

Adskillige nærer ængstelse med hensyn til, hvordan denne opgave skal gribes an. I almindelighed er der stor forståelse for det værdifulde i, at man ved at inddrage disse forhold under bedømmelsen kan give en håndsrækning til de elever, der uden at være i besiddelse af stærke boglige forudsætninger dog vil være velegnede til at gå ud i samfundet og erhvervslivet og udfylde en plads, men samtidig næres der frygt for konsekvenserne i de tilfælde, hvor skolen ikke er i stand til at udtale sig positivt om elevernes forudsætninger på de nævnte områder. Der kan være en fare for, at man kan komme til at gribe forstyrrende ind med hensyn til en elevs hensigtsmæssige placering i erhvervslivet. Man må i denne forbindelse tage de særlige forhold i betragtning, der kan gøre sig gældende (pubertet, sociale forhold, problemer i hjemmet m. v.), og som kan være medvirkende til, at elever kan frembyde vanskeligheder.

Udvalget har nøje overvejet det her foreliggende problem. Man er kommet til det resultat, at der i udtalelserne om elever, der har voldt vanskeligheder i skolen, ikke må fremføres direkte negative betragtninger. I sådanne tilfælde må det anbefales, at skolens udtalelse bliver ganske kort. I øvrigt må det vel anses for givet, at der praktisk taget i alle tilfælde vil være noget positivt hos eleverne, som man kan finde anledning til at pege på. I denne forbindelse bør man være opmærksom på de tilfælde, hvor en elev uden for det egentlige skolearbejde har interesseret sig for specielle opgaver eller har lagt karakteregenskaber for dagen, som vil kunne være vejledende med henblik på elevens erhvervmæssige muligheder. Dette må ses i sammenhæng med

den forberedelse til erhvervsvalget, som finder sted ved erhvervsorienteringen.

Udvalget er - mens forhandlingerne med erhvervene har stået på — blevet bestyrket i den tankegang, at det både er nødvendigt

og formålstjenligt, at man fra skolens side går ind for at foretage denne vurdering af børnene. Man mener, at man derved styrker de perspektiver, der knytter sig til disse klassetrin.

Eksempler på udtalelser, der medgives elever ved udgangen af 8. eller 9. klasse.

Der er ikke i de nedenfor anførte eksempler tilstræbt en fast disposition med hensyn til de træk, der belyses. Der er i hvert tilfælde peget på de forhold, der bedst tjener til at karakterisere den enkelte elev og antyde hans eller hendes muligheder.

NN har passet skolegangen uden forsømselser, og hun har arbejdet jævnt godt med dansk. I regning er hun flink til hovedregning, men har svært ved problemregning. Ved en god indsats er det lykkedes for hende at nå et rimeligt standpunkt. Hun er flink til formning og håndarbejde. Hendes opførsel har været god.

han oprindelig har haft, er hans udbytte af danskundervisningen godt. Han har arbejdet pænt med orienteringsfagene og har gjort en god indsats i regning, så hans standpunkt er lidt over middel. Han var særdeles flink til gymnastik og formning. Han er i det hele taget en dreng, som skolen gerne giver sin bedste anbefaling.

NN har arbejdet godt og stabilt og har altid gjort sit bedste for at klare de stillede opgaver.

Han har gode evner og er meget ordentlig og præcis med sit arbejde.

NNs opførsel har altid været udmærket, og han er en meget venlig og hjælpsom dreng.

NN har været en særdeles interesseret og stabilt arbejdende elev. Han er vågen og opmærksom og har derfor en ret god almindelig orientering.

Han har et tilfredsstillende standpunkt i dansk, både mundtligt og skriftligt. I regning har han trods et solidt og godt arbejde ikke opnået et så tilfredsstillende standpunkt, men da han har ret gode evner i bred almindelighed, vil han vel kunne arbejde videre med dette fag, hvis hans arbejde skaber behov for det.

Hans standpunkt i faget sløjde er middelgodt. Han arbejder noget langsomt, men ret præcist.

Hans opførsel har altid været god. Han har et åbent og venligt sindelag, og han er af den type, som man kan stole på.

NN har fulgt klassen op gennem årene og har i hovedfagene opnået jævne resultater. Han imødeser med stor forventning den tilværelse, som kommer efter skoletiden, og vil sikkert gøre bedre fyldest på områder, hvor han under friere forhold end ved det regelbundne skolearbejde kan finde sin arbejdsform.

NN har passet sin skolegang fuldtud tilfredsstillende. Han er præcis og pålidelig, og hans opførsel og væsen er behageligt. I betragtning af de stovevanskeligheder,

NN, der nu går i 8. klasse, har i årets løb passet timerne og har herunder ofte vist en moden og selvstændig måde at arbejde på.

Han har en stærk følelse for ret og uret og har navnlig som yngre kunnet reagere stærkt. I sine sidste skoleår har han været meget vel afbalanceret.

NNs standpunkt er både i dansk og regning efter klassetrinnet tilfredsstillende, ligesom hans evner og standpunkt i de øvrige fag er godt. Han har været en stilfærdig og flink dreng at have i klassen, og også i hjemmet har han kunnet give en hjælpende hånd, når det trængtes.

NN har rigtig gode evner, og hun har på god og solid måde passet sit arbejde.

Hun har været meget flittig i timerne i engelsk og maskinskrivning.

NN har især i sine skriftlige arbejder vist både modenhed og god udtryksevne; hun har i hele sin adfærd vist sig venlig og flink, og hun har ikke forsømt skolen uden gyldige grunde.

Hun har været en god elev at have i klassen.

NN har med stor flid udnyttet sin evner. De boglige fag falder hende sværere end de praktiske, men hun har dog gennem sin flid opnået et meget godt standpunkt i skriftlig dansk.

Hun er mild og venlig i sin adfærd og tilbageholdende, indtil hun kaldes frem.

Hendes opførsel er altid god.

NNs standpunkt i regning er efter klassetrinnet middelgodt. Hendes skrift og orden med skriftlige arbejder er meget, over middel, og hun bogstaverer ganske udmærket. NN har passet sit skolearbejde på en stilfærdig måde, været sirlig med sin orden, ikke forsømt uden grund og været en flink pige at have i klassen.

NN har gode evner og har arbejdet meget flittigt med alle sine skolefag.

I alle fortællefag har han et godt standpunkt.

Han har haft en del stavevanskeligheder, og hans standpunkt er derfor jævnt i skriftlig dansk.

Han er en venlig og tjenstvillig natur med en god indstilling til sin skole.

Han forstår at udnytte sine erfaringer på en god måde.

NN er i forhold til kammeraterne ret moden.

Han har arbejdet pænt i regning, skønt det ikke er hans stærke side.

Også i dansk har han arbejdet godt og ret stabilt.

Han er ordentlig med skriftlige arbejder og forstår at opføre sig pænt, når han vil.

NN arbejder flittigt og ret koncentreret.

Hendes resultater af arbejdet er rigtig godt i forhold til klassetrinnet. Når hun stilles over for nye opgaver, går det bedst, hvis hun bliver opmuntret. Hun er en venlig og hjælpsom natur, og hendes opførsel har altid været god.

NN har været en flittig og energisk elev. Hun er vågen og interesseret og har nået gode resultater af sit arbejde. Især har hun vist gode evner for maskinskrivning og for dansk. Hun er udholdende og i stand til at koncentrere sig om et arbejde.

Hertil kommer, at hun er hjælpsom og har god praktisk sans.

Hun er venlig af væsen og har altid udvist god opførsel.

NN er en jævnt begavet elev, der takket være stor flid har nået helt pæne resultater. Han har i praktiske fag lagt helt gode anlæg for dagen og udvist evne til koncentreret og samvittighedsfuldt arbejde.

Han vil gerne samarbejde med andre og er venlig og imødekommende i al sin færd.

NN er en meget flittig elev, der trods spinkle forudsætninger takket være et solidt arbejde har nået pæne resultater i en del af skolens fag.

Han er meget ordentlig og omhyggelig med sit arbejde. Hans væsen er venligt, og han har let ved at samarbejde med kammerater.

NN har helt gode anlæg for dansk, og hendes fremstillingsevne er fortrinlig. Hun evner at modtage og videregive en besked. I regning har hun meget jævne forudsætninger, men takket være sin flid har hun alligevel nået et rimeligt resultat. Hun er således i besiddelse af helt god sikkerhed i talbehandling.

Hun er meget villig til at gøre en indsats og har let ved at arbejde sammen med andre.

NN er i besiddelse af ganske gode evner. Hans arbejdsindsats har været ret varierende, men hvis et emne har interesseret ham, har han periodevis kunnet arbejde med omhu og påpasselighed.

Han har praktisk sans og godt håndelag. Resultaterne i manuelle fag er derfor særdeles pæne.

Hans opførsel har været svingende, men i

den sidste tid har han gjort sig god umage for at forbedre den, og han er i det hele taget blevet mere moden.

NN er en jævnt begavet elev, hvis indsats i en del af skolens fag er svingende. Når et emne interesserer hende, kan hun gøre en god indsats.

I håndarbejde har hun således arbejdet ret koncentreret og nået et pænt resultat.

Hun er lidt af en enspændernatur, men i det sidste år af sin skoletid har hun fra tid til anden vist, at hun har forudsætninger for samarbejde.

NN er helt godt begavet. Han har haft vanskeligt ved at interessere sig for arbejdet i en række fag, men der er dog områder, først og fremmest i manuelle fag, hvor han har nået pæne resultater. Han har her udvist god sans for praktisk arbejde.

Når det drejer sig om fritidsbetonede opgaver, f. eks. udstillinger og festarrangementer, har han vist initiativ og foretagssomhed, ligesom han har dokumenteret evne til at gøre tingene færdige.

Han har et venligt væsen og er altid villig til at hjælpe, ikke mindst når det drejer sig om mindre kammerater.